

Epen most jelentek meg
Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten
(egyetem-utca 4-ik szám).

s minden könyvárusnál és könyvkötőnél Magyar- és Erdélyországban
kaphatók a következő,

1865-dik évre

szóló, mind tartalmuk, mind csinos és izletes kiállításuknál fogva
általánosan kedvelt

NAPTÁRAK.

István bácsi naptára,

vagyis:

családos házigazdáknak s gazdasszonyoknak, népnevelőknek,
helység-elöljáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való
képes-kalendárium.

Szerkeszti

MAJER ISTVÁN.

X-ik évi folyam. Sok képpel. Ára füzve 50 krajczár.

Magyar gazdasszonyok naplója.

Hasznos évkönyv gazdasszonyok és leendő gazdasszonyok számára.

Sokféle érdekes és mulattató olvasmányval

ellátva, s egyedül gazdasszonyi és háztartási érdeknek szentelve.

Damjanich Jánosné arcképével.

Szerkesztette

MEDVE IMRE.

Ára füzve 80 krajczár ausztriai értéken.

Protestans képes-naptár

Szerkesztette **BALLAGI MÓR,** tanár.

XI-ik évfolyam. — Bolti ára 50 krajczár ausztriai érték.

Határidő-naptár.

Mindenemü hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők,
orvosok, gazdatisztek, utazók és üzerek

számára.

Kemény kötésben 1 forint 20 krajczár.

Falusi Gazda naptára.

A földmivelés, kertsi-ipar és gazdaság évi közlönye.

Szerkeszti **Dr. Farkas Mihály,** földbírtokos.

Állandó konyhakerti falnaptár-melléklettel.

Első évfolyam.

Ára füzve 80 krajczár ausztriai értéken.

Lidércz-naptár.

Rém-történetek, kalandok, bünesetek, lélek-jele-
nések, tündérregék, csodás tünemények stb.
gyűjteménye.

Sok képpel. — Bolti ára 60 krajczár ausztriai érték.

A magyar nép naptára.

Képes-kalendárium.

Sokféle hasznos és mulattató olvasmányval ellátva.

Szerkeszti

TATÁR PÉTER.

A magyar nép számára.

Ára füzve 25 krajczár ausztriai értéken.

PAPRIKA JANCSI

képes-kalendárium.

Sokféle hasznos és mulattató olvasmányval ellátva.

Szerkeszti

TATÁR PÉTER.

A magyar nép számára.

Ára füzve 20 krajczár ausztriai értéken.

Pest, szeptember 4-én 1864.

Előzetesi fölletek 1864-dik évre:
a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokaké illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyezer hasznosított sor ára, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krba; háromszor vagy többször ígatásnál csak 7 krba számítatik. — Külföldre néve kiadó-hivatalunk számára hirdetések elfogad, Hamburg és Altónában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurtban: Otto Mollien és Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelik Alajos. — és Pesten: a Kertész-gazdasági ügynökség is. Jószfér, 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 ujkr.

Szabó Károly.

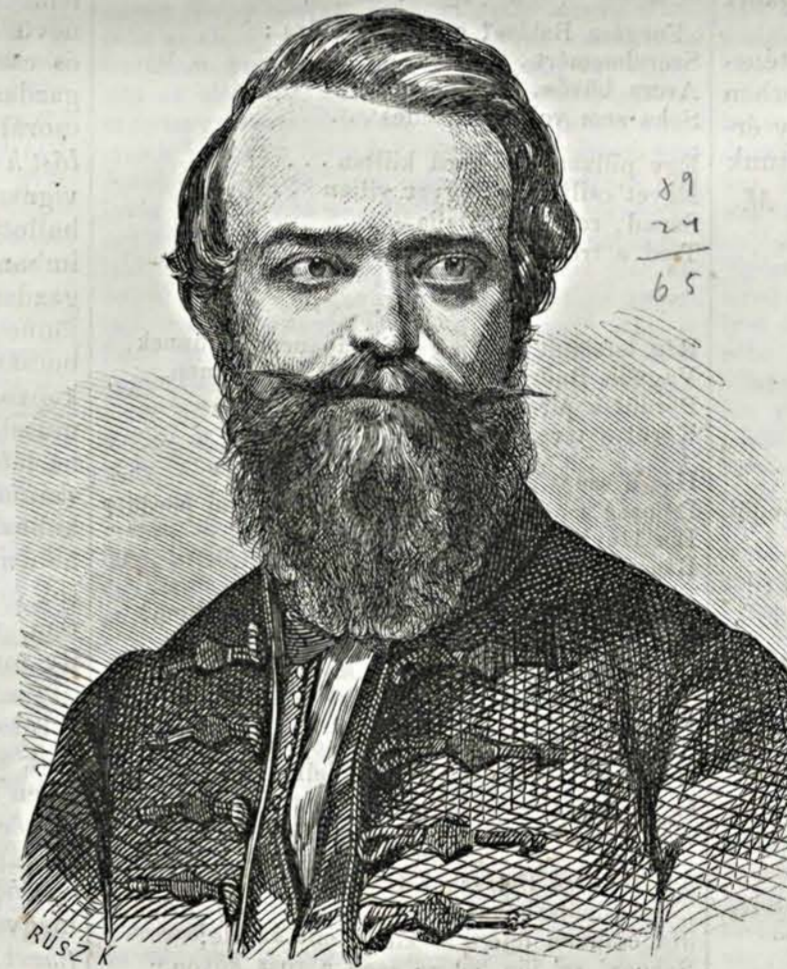
Az Erdélyi Múzeum derék könyvtárnoka, kinek arcképet itt bemutatjuk, legjelesebb történettudósaink sorába tartozik, s hazánk multjának megismertetése körül szerzett érdemei annál nagyobbak, mert a legbizonytalanabb és leghomályosabb kort — östörténetünket — választá tanulmányai főtárgyául. Bár sokoldalú munkássága történetirodalmunk más részeire is kiterjed: élete feladatául e kor történetének kimerítő és valóságos birálati megírását tűzte ki. Már is sok kétséget oszlatott el, sok homályt derített föl, e célra irányult nagybecsű dolgozataival.

Szabó Károly 1824, decz. 14-én, Körös-Tarcsán Békésmegyében született, hol atyja ref. lelkész volt. Az elemi iskolákat otthon végezvén, 1833—1842 ig a debreczeni főiskolában tanult. Jogot Késmárkon hallgatott, de ideje nagyrészt már ekkor a görög irodalomnak szentelte. Mint joggyakornok is töltött ott egy évet, azután Pozsonyba ment s később 1845-ben Pesten tette az ügyvédi vizsgát. Ez időtájt jelent meg az ismert „Tengerre magyar!” buzditó szöveg, mi annyira hatott a lelkes ifjura, hogy elhatározta, tengerészszé lenni. 1846 tavaszán Fiuméba ment, hol az első tanfolyamot el is végzé, de súlyos betegségbe esvén, kénytelen volt hazatérni. Néhány hónapot az atyai háznál töltött Thukydides fordításával foglalkozva. Felgyógyulása után, 1847 tavaszán Pestre jött, hogy résztvegyen a Toldy Ferenc által megindítandó „Magyar tudósok tára” című vállalatban, melynek célja volt, az összes magyar írók életrajzát és munkáik jegyzékét adni, azonban e mű maig is csakán és kiadatlan hever. — Szabó Károly 1848-ig dolgozott e vállalatban, melyet — csaknem teljesen — nyolcz folio kötetben a H betűig vitt. Ugyanekkor Szofoklesznek Sziücs J. által fordított színműveiről, az eredetivel összevetve, részletes és alapos birálatot irt a „Szépirodalmi Szemlé”-be. Euripides és Szofoklesz színműveiből néhányat

lefordított, melyek közül kettő a Kisfaludy-társaság „Hellen könyvtárában” jelent meg. 1848 utolsó felében Bajza politikai napilapjánál dolgozott; a harcias mozgalmak azonban csakhamar magukkal ragadták.

1850-ben Toldy ajánlatára gr. Teleki József mellett nyert állást, mint a „Hunyadiak kora” című nagyszerű történeti mű segédmunkása, s illetoleg a gróf titoknoka. Ez időtől fogva Szirákon és Pesten egész a gróf haláláig (febr. 15, 1855.) folytonosan s foglalkodásnak élt. Négy év s néhány hónap alatt a „Hunyadiak kora” első részét, magát

mát s egészen a történeti tanulmányokra adta magát. 1850-től kezdve számos, kivált östörténetünket illeto, történeti cikket bocsátott közre, melyek nagy figyelmet gerjesztettek. Nálunk a történetnyomozás östörténetünket illetoleg tévutakon járt, s régibb tudósaink egész iskolája névhasznítás és szójáték segélyével, minden birálat és összefüggés nélkül alkotott elméleteket s a nemzeti dicsőség iránti tulbuzgóságból népünket a világ legösibb népének akarván bizonyítani, az önámítást táplálta és történeti tévedéseket terjesztett. Szabó Károly,

SZABÓ KÁROLY.

a történetet tárgyazó öt első kötetet és az ezekhez tartozó okleveleket (X—XII. kötet) sajtó alá rendezte. A gróf örökösei őt bízták meg a még hátralévő három kötet kész anyagának összeállításával, s a nagy munka befejezésével.

Szabó Károly, gróf Teleki példája és buzditása által ösztönözve, követte hajla-

mint ez iskola határozott ellensége és első nyilt ostromlója lépett föl, s mig tévutanaikat czáfolgatta, egyszermind az e korra vonatkozó külföldi forrásokat az eredeti nyelven tanulmányozva és nemzeti hagyományainkkal egybevetve, új világot derített történetünk kezdetére. Így az egykori bizanti írók, Priszkosz szónok, Biborban született Konsztantinosz, Bölcs Leon császár nemzetünkre vonatkozó munkáit ismertette s mutatóványokat közölt belőlük az „Uj magyar múzeum”-ban; majd „A 888-ki болгар-magyar háború”-ról, „Eldő vajdá”-ról, „A hét magyar nemzetség”-ről stb. önálló fölfogással irt cikkeket adott ki, s az 1533-ki székelv krónika hitelességét erős okokkal bizonyította be.

1855-ben a nagy-körösi ref. főiskolában a görög nyelv tanára lett. Itt fordította le Thierry Amade „Attilá”-ját, s a mult évben Thierry nagy munkájának másik részét, az „Attila-mondák”-at is kiadta magyar fordításban, mindkettőt jegyzetekkel ellátva, melyekben a francia tudós némely, a magyar hagyományokra vonatkozó állításait czáfolja vagy ki-egészíti. Itt indította meg tanártársával, Szilágyi Sándorral a „Történeti emlékek a magyar nép községi és magán életéből” című gyűjteményt, melynek első kötetét a „Nagy-körösi krónika,” a másodikat több régi napló képezi. Ugyanott jelent meg tőle Szofoklesz „Oidipuss király” című színművének hű és könnyű fordítása.

Erdemei méltánylásául a tud. Akademia 1858-ban, hosszas szünet után tartott első nagygyűlésén, levelező tagnak választotta meg, a történeti osztályba. Midőn pedig az Erdélyi Múzeum létrejött, az alakító közgyűlésén (1859. nov. 25.) a könyvtár- és kéziratár örékek hívták meg, s hogy e helyet alkalmasabb egyénnel nem is töltheték volna be, mutatja az, hogy az Erdélyi Múzeum könyvtára ma már egyike a legszelbenn rendezetteknek hazánkban.

Mióta Erdélyben lakik, tudományos czélokól több utazást tett; számos, eddig teljesen ismeretlen legrégebb magyar könyv egyetlen példányát fedezte föl, s Toldynak, irodalomtörténetéhez sok becses adatot szolgáltatott. Ő szerkeszté az „Erdélyi történelmi adatok” új folyamának első kötetét. Hogy hazánk történetének legrégebb korbeli írói szélesebb körökben ismeretessé váljanak, magyarul kiadta Béla király névtelen jegyzőjének munkáját, Rogerius nagyváradi kanonoknak, a IV. Béla király alatti tatárjárás szemtanújának „Siralmas énekét”, Kézai Simon mester magyar krónikáját stb., mindegyiket bíráló és felvilágosító jegyzetekkel kísérve.

De nemcsak a történetnyomozás terén, a kutfók vizsgálatában és megismertetésében működött ily rendkívüli szorgalommal és sikerrel, hanem azoknak földolgozásában is szép eredményeket tud fölmutatni. A fennebb említett munkákon kívül több, mind előadás, mind alaposág tekintetében kitűnő történeti értekezést bocsátott közre folyóiratainkban. Ezek közül különösen ki kell emelnünk a „Budapesti Szemlé”-ben megjelent nagybecsű cikksorozatát, mely az adatok nagy teljességével s a tények alapos kritikájával a „Vezérek korá”-nak minden eddigénél kimerítőbb történetet adja.

Jelenleg hivatalos teendőin kívül a „Hunyadiak kora” befeljegyzésével foglalkozik, melynek hátralevő kötetei hazánk középkori statisztikáját tárgyalják.

Az utóbbi évtized folytán hazai történetünk körül kifejlett hatalmas lendületben Szabó Károlynak is tagadhatatlan nagy érdemei vannak, s tőle még sokat várhatunk e téren.

Forgács Balázs.

(Ballada.)

I.

Nyiladozik rózsabimbó levele,
Kivirítja, kipirítja kikeletnek melege.

Szép királylány rózsá mellé települ,
Gyöngyharmattal, könyeivel öntözgeti egyedül.

Könyeivel öntözgeti a rózsát,
Megrivajta édes anyja rettenetes parancsát:

„Ha megölel, azt mondjam én Mária:
Szerelmemért Kis-Károlynak még ma meg kell halnia...”

Édes anyám! nem teherem — nem lehet:
Forgács Balázs tiszta lelke meggyűlölné engemet...”

Palotakerl ölelben sir Mária,
Kedvesére, jó Balázsrá be soká kell várnia!...

... Palotába Forgács Balázs belépett:
„Mért hívtattál? Gyanakodva mért vizsgálatsz,
Erzsébet!”

„Azért nézek gyanakodva orozsádra:
Kettő közül ki legyen hát Magyarország királya?”

„Kettő közül csak Mária királyom;
De mi haszna, jó Erzsébet, ha csak magam kiáltom?”

„Te rajtat áll és a király Mária:
Durazsói Kis-Károlynak még ma meg kell halnia...”

... Palotakerl ölelben sir Mária —
Kedvesére, jó Balázsrá, be soká kell várnia!

Palotakerl rácsajtájn ki lép be?
Forgács Balázs, Magyarország legdélcegebb vitéze:

„Nedves arczod, harmatos a virágod...
Kit sirattál? engemet-e? vagy a vesztett országot?”

„Hogy siratna kivüled más virágod?
Szerelmedért elfeledtem egész Magyarországot...”

Gyöngye leány, ingatag lány — mi haszna?
Királyasszony nagy parancsát szerelmes szív halasztja.

Csak halasztja, addig-addig halasztja,
Mig az idő szeretőjét kebléről elszakasztja.

Harangoznak. Forgács Balázs elmegy —
Föltékné a királyasszony ablakára hidegen:

„Nem kell az én Máriának korona;
Nem leszek én királygyilkos Erzsébetért — nem,
soha!”

II.

Vigan, vigan, szerelmes pár!
Királyasszony vendéget vár.
Reszket a lány, keble piheg,
A levepte nyugodt, hideg.

Im a vendég megérkezik —
Szép nyájában körülveszik,
Dolgot adnak bölcs fejének,
Édes szótát jó szívének:

„Országos ügy, jó királyunk!
Válaszodra hárman várunk.
Nagy sora van a leveleknek,
Magyar király belemélyed.

Int Erzsébet, suttog ajka:
„Hű vitézem rajta, rajta!”
Hallja a szót Balázs vitéz,
Meg se' mozdul, oda se' néz.

„Vágt csak fiam, vágt csak, Forgács!
Tied leszen Gimes és Gács.”
„Se' Gimesért, se' nem Gácsért,
Nem a kerek nagy világért.”

„Mit fogadtál szép leányom? ...
Még nem késő ... Tedd! ... Kivánom! ...
Szeme villám, átok ajkán —
Megriad az ingatag lány:

„Forgács Balázs! csak egy szóra:
Szerelmemért ... Itt az óra.”
Arca bővös, hangja mézes,
Soha sem volt ilyen édes ...

Egy pillanat ... kard killán ...
Egyet csillan ... egyet villan ...
Sápad, reszket a dalia ...
Tied a trón, szép Mária!

III.

Rég lefeküdt a nap, a Budán nem fekszenek,
Vagyon Budavárbán nagy királyos kárpis.
Pördül a piros lány deli vitéz karján,
Körül a teremben tova-tovattúnak.

Hát a szép Mária hova lett a körbül?
Délceleg magyar tánczban ő miért nem pördül?
Ifjú lánykirály az erkélyre kiáll,
Bánatos arczára keserű köny gördül.

„Mit bujkálsz? mi bajod? koronás leányom!
Benn látni kívánok, én is ugy kívánom.
Jer, mondok valamit: elküldtem Garayt —
Valaki még nincs itt, pedig be sajnálnom.”

„Jaj ne lássam öt meg, jaj anyám nem lehet!
Retentő szorongás fogja el lelkemet;
Gyilkos tör nézése, fogja el érintése —
Ne gyötörd halálra hervatag életem.”

Jó Forgács Balázshoz Garay beköszön:
„Mit csinálsz levele?” — „Kardom” közörülöm;
Jót csaptam fejére — kicsorbul az éle,
Schogy se' jön helyre ezen a rozsz kövön.”

„Tedd le azt a kardot, semmi baja annak,
Nagyobb baj az ott fűnn, hogy nélkülöd vannak;
Haragszik Mária, hogy rád kell várnia,
Te nélkülöd o tan es k félig mulatnak.”

„Haragszik? kábáság! ... harag ... öröm: álom ...
Hej akkor ugy örült piros vérsugáron! —
Mosolyogva intett ... oh az a tekintet! ...
Menj! ... Borzadok tőle. Nem megyek. Utálom!”

*) Troubadour-dal töredéke.

Ugy reszket az ajka, oly sápadt arczját!
Megborzad Garay, szomorun néz rája.
Busan hazalépked — várhatja Erzsébet!
Nem megyen ő vissza fényes lakomába ...

... Elmult a lakoma, napok, hetek mulnak,
Elhervasztó őzben a levelek hullnak,
Könyi hulldogálnak szegény lánykirálynak,
Szép ifju napjai bánatra fordulnak.

Szép ifju Máriát hervasztja bánatja,
Királyasszony híven ápolja ... siratja ...
Forgács egy magában éldegél lakában,
Fásult egykedvűség véníti, lankasztja.

De ha összejönnek véletlen' a várbán,
Borzadva rezzennek össze mind a hárman.
Főiskolt Mária ... Fut ... fut a dalia ...
Lihegre rogy össze rideg szobájában.

Azt mondta énnekem a mesélő dajka:
Ha vét a szerelem, Isten átká rajta.
Szerelme vétségét, Isten büntetését,
Zengi késő korban dalos ifju ajka.

Csegei Gusztáv.

Balogh Ferenc tudósítása

a katalaunumi hun csatateréről

Franciaországban.

Európa azon pontjáról, a melynél meszszebb a Tisza sikián tanyázott hunmagyar nép fegyverének hatalma és dicsősége nyugati irányban nem hathatott, vagyis egyszerűen: a katalaunumi — chálons-sur-marne-i — csatásikról, ez ideig csak egy magyarnak volt közvetlen szemlélet vagy ott lét után tett irodalmi tudósítása.

Szepsi Csombor Márton ifju magyar református akadémikus, több országot bejárván, 1618-ban, tehát több mint kétszáz évvel ezelőtt megfordult Franciaországban s épen Chálonsban is, és e pontról „Europica Varietas” czimű s 1620-ban megjelent utleírásában ekként emlékezik:

„Háltam az Argentina — Strassburg — felől való külső városban, az Szélmalom nevű vendégfogadóban, a hol igen kedves és csendes szállásom volt, csak szintén az gazdaasszony hon lévén. Midőn pedig az vacsorához ültem volna, igen keserves kobzolás hallek, mely engem nem tudom ha megvigasztala, vagy inkább megkeserite. Nem hallottam volt Danckátul fogván minden utaimban kobzot ez hely kivül; kérdém azért az gazdaasszonyt ha fizetésünkre ez kobzos eljönne-e szállásunkra? Az asszony szolgáját bocsátván, az hegedűsökkel egyetemben az kobzost elhivatá. Én midőn ez szokatlan muzsikan csudálkoznám, az kobzos kérdé: ha látam volna-e valaha oly vigasztaló szerzőt; kinek én felelvén, mondék: nem az kobzoznak csudálkozom, hogy noha immár sok országokon és tartományokon általtjöttem, mindazonáltal sohol ez városban kivül ily muzsikát nem láthattam, hazámban pedig még csak a gyermekek is azt pengetik. Ö erről diskurálván, miért hogy Galliának is csak szintén ez egy városában vagyon uzusa: ilyen okát adta, hogy midőn amaz fene elenség az Attila, kiról az historicusok írnak, ez városnak mezején (kinek most is, vitézinek testéből rakott halomnak helyét mutatgatják) megverettet volna, sok számtalan kobzosokat (mert táborában bővségesen voltak) öszvéltalott, és nagykeservesen sirattatta meg az meghaltaknak keserves állapotokat.”

Mily szép és rendkívüli meglepetés volt ez, egy őseinek régi dicsősége felett lelkesíteni képes ifju magyar vándorra, vagy mint akkor mondani szokták, bujdosóra nézve!

Ime, több mint kétszáz év mulva ismét találkozott egy lelkes és művelt ifju magyar, ki saját szemével már meg is szemlélte és

lehető figyelemmel felvizsgálta a nagy hun csatásikot!

Balog Ferenc ur, a debreczeni főiskolának egyik tudományosan képzett kitűnő tagja, az iskolai teljes pályát bevégezvén, elődeinek dicséretes szokása szerint, további önképzés végett külföldre indult, s legközelebb, huzamos ideig Párisban tartózkodott. Ismervén ő is Csombor megható emlékeztetés s általam is felkérve, hogy hun őseink országokat rendítő viadalának helyét szemlélné meg: ő ezt a legnagyobb honfui készséggel és buzgalommal megtette, s tapasztalásainak eredményéről, már Londonból folyó évi július 21-ről hozzám írott levelében tesz rövid naplószerű tudósítást, levelehez két kis helyrajzot is mellékel. Noha a közlés magán jellegű, mégis úgy vélem, hogy a tisztelt közönség is örömmel fogja olvasni azt, — a mint következik.

„Két héttel utra indulásom előtt Páris 3 legnevezetesebb könyvtáraiban tanulgattam Marne-megye s kivül a champagnei sík résznek geographiai, statisztikai stb. leírását, különböző térképeket rajzolgtattam le; encyclopaediákat s főleg De Guignes József és Thiery hunokról való műveik czömlora vonatkozó szakaszait olvastattam, s jegyezgettem. — Így megindultam Chálonsba, kirándulásom tartott 7 napig. Hogy azonban hiebb vizlátat adjam eljárásomnak, jegyzem napok szerint a lett dolgokat.

Jul. 2. Szombat. Reggel 7-től 12-ig értem Chálonsba. A ref. fitanító felkerestem s kértém segélykezet nyujtani. Vele még az nap este bejártam józást e nevezetes várost; megmutogatta az egykori körfalak helyeit, melyek a várost védték a régi korban; voltam két ízben is az ódonásig lehelő St. Alpin templomban, hol el van temetve a püspök, ki Attila elé kiment Chálons alá könyörögni a város megmaradásáért. Ez eseményt mára a nép is fontartotta. Majd két tüzetes műre találtam, czime: „Attila dans les Gaules” szerzője Journeux; megjelenési éve 1833. . . lekiismeretes tanulmány, pontos térképekkel ellátva a csatásikot illetőleg. Maga ez egy könyv csaknem minden eddigi előző tanulmányt, térképezést feleslegessé tett. Este a hallgatag város csendes utcáin járdogáltam, gondolkodva a mult időkről.

Jul. 3. Vasárnap. Az alig 30 évi egy kis elővárosban alapított ref. templomba menék el. Isten-íztalet után a lelkes felszólítására vele együtt kirándultam Mourmelonba vasutón. E falu alatt terül el nagy téren a chálonsi tábor, mely egyetlen a maga nemében s melyet 1857-ben III-ik Napoleon alapított. 30 ezer katona táborozik itt; beláthatlan sorban fejedeznek a hadi sátrak. A protest. katonák számára a tábor közepén ref. kápolna van építve. Hol egykoron Aëtius serege táborozott, most a frankok utódai táboroznak. Esetig folyást a tábort jártam. A catalauni sikk nyugati felén van a tábor, ép ezen az oldalon volt felállítva, a nyugat római birodalmat védő sereg, a szintér itt egyenletesebb. Chálonsba visszaférve, a csendes estét a Strassburg felől oldalon eső St. Memmiének nevezett falunak, mely a város egyik külvárosának tekinthető, végig sétálásával töltöttem. Kérdezősködtem egy pár embertől. A szélmalom nevű vendégfogadónak semmi híre hamva itt; több szeleit is bejártam Chálonsnak, semmiféle zenezőt nem hallottam, s mint megtudtam, nem is hallani itt zenét, hacsak nagy vásárkor vagy véletlenül átutazó muzsikus féle emberek nem vetődnek ide. (Általában zene dolgában a magyar népi és csárdai élet pártatlan.)

Jul. 4. Hétfőn. A roppant nagy köpinézet, melynek ágait vasut köti össze s hol százezer üvegek vannak lerakva a világ minden országába szétküldendő champagnei borok, futalóg főnlézésén, a város könyvtárába siettem. Itt a könyvtár-nokban, neve Gillet, jó tanácsadóra akadtam; ő volt szives megmutatni a muzeumban a hun csatateréről kiásott és itt található egy két maradványt, köveket, embersontokat, bronz karman-tyut s egy nagy tollu fogas kulcsot. Legtöbb ideig szemlélttem egy szép, ép és rendkívüli nagy koponyát, mely sajátságos alakjáért is magára vonja a figyelmet; homloka kiálló és alacsony, a fejtető magas, inkább pupos, a koponya hanyatt része is kiálló, az egész inkább hosszú mint kerek. Vajjon mily nemzettel koponya lehet ez? Utasított Garinot, helybeli tudóshoz; az utban vagyis helyszínen pedig Letaudinhez. Érdekel hallá, hogy több

mint 200 év előtt járt magyartól van nálam leveléből kivonat s felkért, hogy ha benne e várost érdeklő hely találhatik, közölném vele; megajándékozott egy becses munkával, az évkönyve a Marne-megyében alakult kis tudós társulatnak, benne taláituk ugyancsak e városban lakó tudós Savynek jeles topographiai munkája, mely olvasatott a társulat nagy gyűlésén s e memoiresban kiadatni rendeltetett. A hun csataterre vonatkozólag az a legújabb okmány (1859.) E szerző a híres Panum Minervae-t is határozottan La cheppe (Chapelle) faluba helyezi, mely mellett áll a hunoknak 14 századdal daczó emléke. Chálons és környékére vonatkozólag kérdeztem Gillet-től helyneveket. Csak egyet tudott mondani, mi idegenszerűnek tetetik előtök s nem tudják nyelvből kimagyarázni, da: utca-helynév (mond-tam neki, hogy nyelvünkben a, da: mint rag és s helyképző). Adatta aztán kéresemre Chálons város történetét és leírását. Ezeket lapoztam s ezekből vettem apróbb jegyzeteket. Szives volt előjvetelem előtt megígérni, hogy, mivel ő már itt lakik, e vidéket ismeri, hihetőleg itt fog meg-halni is, ha valamire lesz szükségem történeti nyomozást illetőleg, ő kész lesz velem levelezni. Ennek nagyon örültem s alkalmasint adandó a kálommal élni is fogok vele. Csak este 7 órakor voltam szerencsés Chálons-ba a megye tudását, több rendbeli tudóstársaságok tagját, kitűnő könyv és régiség szeretőt, Garinet urat honn találni. A derek öreg azonnal fölvezetett 16 ezer kötetből álló magán könyvtárába; megmutatta mire vágytam s miért fölkerestem: Attila gyűrű-jét. Ez egyetlen példány s csak az ő birtokában van, találtatott Attila sáncában. A pecsét-gyűrű fekete kövön van kucsában Attila mellképe, valdó áziai jellegű, vele szemben van minisztere Edekon-nak görögös arczképe hajdönfövel, mindkét kép alá ez a név van metszve: „Attila.” Garinet véleménye szerint e gyűrű minisztere újjan lehetett, rendeléské meg erősítésére szolgálhatott, a sánczba való be vagy kivonulás alkalmával hullhatott le ujjáról. Azonnal kértém Akademiánk számára egy lenyomatát. Garinet szives volt rögtön az ötvöshöz velem előjönni s megrendelte a lenyomatát. Chálonsban való időzésemnek e napja volt leggyümölcsözőbb s eredményesebb. Este készülteket tettem a másnapi kirándulásra.

Julius 5. Kedd. Reggel megindultam gyalog; jobbra hagytam Attila nevé utcát, mely mai napig is így nevezetik, ezen szállítatván táborába az első falu, mit ér az ember az országúton; ezen megy keresztül Vesl (Vél) patak, a rómaiak Vidulaja. Hazafelé érvelemel néztem egy darabig e csendes patak folyását; medrét sok hun lovas meggázolhatta. Délfelé, jobbra térvén el egy mellékutra, értem La cheppe 400 lelket számláló falu alá. Feldobogott szívem, mert már távolról láttam a magas földdomblatot. Egy gyom-láló öreg asszonytól kérdém: misoda az; — felüli hirtelen: „C'est le camp d'Attila” igen, a hagyomány letéteményese a népek érdeme, hogy e név így fennmaradt. Kis malom zugása mellett haladtam át azon másik kis patakon, neve Noblette, mely La cheppe alatt foly, s mely Jornandes szerint, de mint utána jártam, s megtudtam a maig fennmaradt népközlés szerint is, vértől áradott meg. Szent patak! daliák vérevel táplálkozhat te egykoron. Ezen ma már magas fáktól szegélyezett patak mosta lábát Attila tábor helyének, e szolgált a várakornak vízzel való tele eresztésére is. Azon-al felhagytam e felséges földomblat északi kapujának egyik pontjáról s ott terült előttem a világtörténet eseményekben gazdag tere, Európa egyik legszebb csatásikja. Itt vagyok hat a Catalauni sikon, állok a tábor óv magasló gerinczén, melynek keblében táborozott 10 napig Attila, e helyet övezte a bevehetetlen székérsáncz. Feldobogott szívem s élttem egyik legszebb órája földelül. Azon árva fiu, ki gyermekkorában a Hármás Kistükörből tanulva Etele történetét, gyuladozott, de még nem is sejtette, hogy színről színré lássa a nevezetes helyet, most ime elérte (Isten jóvótábról s a prot. egyházak kegyes adományozása folytán) felfakadó homályos vágyának betelését.

Ebéd után fölkeresém Letaudin urat, ki szives volt azonnal jönni velem a most közelebből tekintők meg Attila várat. Letaudin 75 éves öreg s tanítóskodó viselt ember s az 1813-ki nagy hadjáratokban katona volt. Ide való születés; 70 éves hagyomány élő fentartója, kiváló szeretettel van a régiségek iránt; ki általa dolgozva La cheppe és a vidék (tehát épen a catalauni sikk) statisztikai, archaeologiai és történeti leírása; saját

tapasztalat, nyomozás és mások emlékezeiből írva s mai napig is folyvást tökéletesítve. Ez az ember az, kinek tudta nélkül it, mondhatni, semmi sem történik, valamennyi tudós vagy társasági kiküldött csak meglátogatja e nevezetes helyet, csak hozzá fordul, maga Napoleonnak is ő adott több ízben földerítéseket. Mi nem is tudjuk, hogy egy egyszerű paraszt ember él a hun csataterén, ki a legutolsó göröngyest is ismeri, ápolja, ki a mi hun őseink tetteinek és hírének, hagyományainak hív örököje. Lehetlen, ha a jó öreg ex-instituteur-re (mint magát czimzi) gondolok, meg nem indulnom, s nagyra becsülő tiszteletemet ki nem fejezmem íranta, annyival is inkább, mert félre téve munkáit, engem 3 napon át kalauzolt, vitt kézen fogva. Elmondám neki, hogy mi vagyokunk azon bősöknék utódai, kiknek hamvait 6 annyira szereti és ápolja; elmondám, hogy a francziákon kívül egyedül minket érdekel egész Európában legjobban e hely, mondtam neki magyar szavakat; így én is okozék kis örömet neki. Ö nélküle néma lett volna e táj, de általa megzendült s beszélt a lábnyom, a halom, a völgy. Végtelen szerencsének érzem magamat, hogy ily meleg lelki aggasztán ajkain és karjain ösüghettem 3 napon át. Minden-hová ő kísért. Isten tartsa meg még sokáig.

Az egész első délutánt a Camp d'Attila-ban töltötük. Ez egy 14 századdal daczó földvár; magas domblat k-riti, mely árok veszi körül, területéről fogalmat adhat, hogy kerülete 1792 méter vagy is több mint 900 öl. Négy felől nyúlás van, kapuul szolgáló. III. Napoleon a legnagyobb érdeket mutatja irányában, 1857-ben a táborozási időny alatt hatszor látogatta meg, nines év, hogy táborakrával meg ne látogassa. — Elmondta a jó öreg leghűbb emlékezzettel látogatásait s párbeszédjét. E vár közepén meg is vett a császár egy szalag földet; épen most téteti az ásásokat, több mint 20 lyuk van már felbontva. Ott áll ez öt várföld közé; pontján 3 katonai hadi sátor, hol az áso katonák tanyáznak. Beszéltem a felügyelővel is. Megmutogatta a talált cserép edényeket, csontokat, főképp vaddisznó agyarái számosak. Maga Letaudin több mint 13 évszázát vitt itt véghez, pontos leírását ezeknek lemásolám. A domblat legmagasb csúcstól felbontatta a császár; emberi csontváz és máglya nyomát találtak benne s egy gyűrűt. A Camp d'Attila beltérén (melyet most egyes la cheppi földmivelők bírnak a vettekkel van tele) találnak konyha-edényeket, széneket, emberi és állati csontokat, állat- és emberfogakat, koponyákat, főképp táplálkozásra szolgáló állat-(disznó-, juh-, ökör-) csontokat, csuporféléket, kutat, gaule pénzeket, szegpeket, vasakat, fegyverdarabokat, áldozó késpengéket, vas állandó féleket, hamukat, szarvas agancsokat, nyakkerítőket stb. Az estéket másolattal töltöttem.

Jul. 6. Szerda. E nap a kirándulás napja. Egész álló nap jártunk. Megnéztem a Piemont-nevű emelkedést, melyen a csata kezdődött s melyet Aëtius, fontosságáért már 4 órára délután kezébe kerített. E magaslat urálja a környéket, felséges kilátás van tetejéről. E magaslat lejtőjén van az a hely, mit a hagyomány mai napig „Ahan des diables”-nek nevez; ahan régi tájzso (ma nem él) magvat és magnak föld alá takarítását, tevéését jelenti, a hagyomány szerint a hunok örög kiáltással rohantak a rómaiakra s a csata után az elesett ördögöket (barna képök is kedvezett e névnek) a nép eltemette, mint a vető a magvakat. Álltam a téren, hol az első csatának összeesengett, hol Thorismund legelőször halt fel a tetőre.

Délre a császári majorba látogattunk be, (mely a chálonsi táborban van.) Az itteni jószág-felügyelőhöz gyűjtetnek egybe a vidéken talált tárgyak. Másfél óráig nézegettem a sok koponyát, fegyverdarabokat, gaule pénzeket, római pénzeket stb. ha találnék valami hunokra emlékeztetőt. Kellene ismerni az anthropológiát, physiologiát stb. ha fel akarnék fedezni, melyek csont mi mily race-hoz tartozik. Érdekes a látottak közt egy vas dárda-vég; két köféle karika, közepén átlugratva; kö-szőrülésre használt ködarab; két kis vaskörteoske-siak darab; egy állkapcsa 5 foggal, melyből háromon még a zománc is látszik. A felügyelő jelentéséből figyelmememet megragadta egy hely i St. Etienneben (Chálons és La cheppe között; falu Vél patak mellett,) hol: 200-nál több csontvá-z találtak s az észrevétel szerint a kések (jó nagy volt némelyik) a térdén alól lábszár mellett helyezve fektettek. Azonnal mondom, hogy nálunk mai napig is egyetemes népszokás a késeket a csizmaszárban hordani. Vajjon az egyszerű jel nem vezethet-e a hunokra vissza? E sokás a fran-

ziáknál nem találták. A császár terve, e sikorra talált tárgyakból egy muzeumot állítani egybe a chálonsi táborban.

Öt órára Bussey-le-château faluba értünk, az itt levő 5 tumulust vizsgáljuk meg. A legmagasabbnak tetejére felmentem, fákka van most beültetve; mivel a többiek már kezdenek pusztni, nehogy ez emlékek eltűnjének idő multával, a helység a legmagasabban megvásárolta. Találnak a kézzel hányt óriás halmokban csontokat és máglya-nyomokat. Az ötödik tumuluson mostanság szemléltem van. A középkorban várakok, várkastélyok voltak építve ezek tetejére. Minden elnevezést gondosan megtudakoztam... de fájdalom! egyetlen hunféle név nem tartott fenn, a középkori nevek maradvány csak fel. Naplementekor haladtunk hazafelé a Noblette patak bal partján (e mellett vannak nevezett tumulusok felállítva) s a jó öreg mutogatta a régi katonai posztokat, melyek a hun-római korban a patakon átmenetelt fedték. E helyeken is találtak holttesteket csontjait, sisakot stb. Késő este értünk haza a vendégfogadóba, hol szállva voltam. Nyomott szívvel mondtam az öregnek, csak egyetlen hun nevet, szót vagy betűt tudna nekem mondani vagy mutatni... megbecsülhetlen drágaság gyanánt fogadtam... fájdalom, nincs.

Jul. 7. Csütörtök. Délig olvastam az öreg magán jegyzéseit s reggelinél a vendéglőben megfordult emberektől tudakozódám. — Az utolsó délutánt az ugynevezett la cheppei két tumulus megnézésére fordított, ez a patak bal oldalán az Attila táborától délre fekszik néhány öltre. Az egyik már földdel egyenlővé lett, s ha ily műismerő nem mutatja meg, meg sem ismerhetem. A másik még 4—5 láb magas lehet, legújabbban Napoleon rendeletére felásatott; találtak benne egy lovat 12 edényvel körül rakva s egy sertés-csontvázzal; római pénz, koronaféle érc-töredéket.

Felmutatta az egész kört, vidéket. Áll mai napig a Suipe folyók partján (most egy magán birtok) a *Nantivet-i* erőd földtöltésből, mely a hun hadsereg jobb oldalát védte; *La croix en Champagne* helység a legmagas ponton fekszik, szintén hun táborozási hely tumulusokkal; de az egész vidéken egy sincs oly magas és szép tumulus, mint a Chálonsnál keletre, *La cheppe-től* délkeletre s több mérföldre eső híres *La poix-i* tumulus, mit a nép Theodorich királynak tart, azt állítván, hogy e király itt temetett el. (E három messzebb eső pontot *Nantivet*, *La croix-t* és *La poix-t* nem látogathattam meg már.) — Általában mérföldnyi távolságban e mezőnek csaknem minden pontján találnak emberi csontvázzakat, jelölve annak, hogy tömredék volt az elest s hol elhulltak, oda ásták be őket. Itt igazán elmondhatni, hogy ősi talált vázak közül sok óriástemre utal, sok husz- huszonöt éves fiatal mutal, legtöbbször nyugatfelé fordított fejfel. Van olyan, ki lovasról temetett el, pl. *La garrenne* nevű helyen, *La cheppe* határában, hol 1804-ben találtak egy lovat lovasról, számszám-maradványokból itélve több ló is lehetett, mind a négy patkó a patán volt még, mind a ló, mind a patkó szerfelett kicsiny vala; — találtak ugyan-csak az Attila táborától nem nagyon messze oly két vázat, melyek arra mutatnak, hogy az ur szolgásként volt eltemetve, a szolgálja lábánál levén fordított fekvésű.

1855-ben a franciaországi régészeti társulat Chálonsban tartván kongresszusát (elnöke Caumont) egy alkalommal meglátogatta Attila táborát is. Hihető, hogy Napoleon kezdeményezése (több helyen folynak már az ásások) hatolni fog előre, s tán valami hunféle maradvány is fog a kutatásból, előkerülni. Láttam a vasutertvet; — pár év múlva a Reims Metzfelé összekötő vasutvonal *La cheppen* fog átmenni s csaknem horzsolandja az ősi hun tábor, akkor a világnak meg lesz még jobban könnyítve a hely meglátogatása s bizonyára egyetlen utazó sem fog el-

szárnyalni a Noblette patak partján, anélkül, hogy meg ne kérje szomszédjától, rá mutatva „micsoda az a magas kördombat ott?” mire feleletül fogja kapni mind az idők végeig „ez Attila tábor.” Így ma holnap rohanó tüzsekér száguld át vaspályán a téren, hol 14 század előtt hun lovasok patkói alatt nyögött a föld.

Jul. 8. Péntek. Reggel elbucuszam a jó kaulutzól, elvándoroltam még egyszer Attila táborába; egy kis csomó földet, követ, csontféléket öletem fel egy kiasott lyukból, elhozandó magammal emlékül; — körüljártam a töltés gerinceit — s Chálons felé indultam, követve a patak menetét, hogy minél tovább lássam a vizet, mely látta őseinket, s mely itta a daliák véreit. Az uton még egy utkaparótól több helynevet kérdeztem. Délután 2 órákor az Attila-utczára még-egy pillanatot vetve beértünk Chálonsba. Garinet ur lakán találtam a megígért pecsét-lenyomatát Attila arcképeinek, még pedig örömmre 3 példányban, egyikkel az akademiának, másikkal Nagytiszteletű urnak fogok kedveskedni. A mi szintén becses, Garinet levélben írja hozzám,

Részeg ember. — Izsó Miklós szobra után *)

hogy szívesen ajánlkozik akademiánk minden kérdésére felelni, a gyűrűről felvilágosítást adni, szóval levelezésbe lépni. E férfi a legotthonos s legképes, tudományos tekintetben adni fölvilágosításokat — igen ajánlatos lenne, ha a mutatkozott szerencsét felhasználók; nagy jelentőségű már csak az is, hogy ő a helyszínen él. Másik: nem tudom, a magyar régészeti osztály van-e érintkezésben a francziával, — igen fontos dolog lenne szintén, ha a *Catalani ásásokra* kiterjesztendő figyelmét, avatott kiküldöttje által a lelt tárgyakat fölvizsgáltatná s a jövődöbeli kutatásoknak faplevez tudatában lenne. Míg a francziák és Napoleon mindenütt ősi gaule nyomokat kutatnak e helyen... nekünk meg a hun nyomokat kellene kutatni... s ha lehet, felismerni.

A chálonsi nép ajkáról csak annyit tudhatam meg egy nő közbevetése folytán, hogy a patak a csata után vértől áradott. Jorandes ez állítása mai napig is fentartva van. Később bevonhatlan emlék még az *Attila-utca* és a valódi remek mű, a „*Camp Attila*.” Volna még egy tér, melynek elferdített neve „*Barbar*” elnevezésre látszik mu-

tatni. Egyéb maig is élő és használatos nevezésnek nyomára nem akadtam. Estére Párisban voltam. Ime eredménye röviden az én chálonsi kirándulásomnak. Mind végig boldognak érzem magamat e tekintetben, hogy láthatam e nagyzerű sikot és temetőt s a népvándorlasi korszak legnagyobb alakjának nyomait. — *Balogh Ferencz.*

Szabad legyen ezek után reménylenem, hogy nemcsak egyes utazóink fogják ezen-tul tüztesen megsejmelni a hun csatát, de igen tisztelt akademiánk sem fogja elmulasztani az alkalmat, hogy nemzeti régiség-geink érdekében a kellő lépéseket megtegye. Debreczen, 1864. aug. 11. *Revész Imre.*

Izsó Miklós egy szoborműve.

Részeg ember.

Talán a Vasárnapi Újság volt az első magyar lap, mely több évvel ezelőtt „bécsi levelei”-ben ismételve figyelmeztette a hazai közönséget az akkor Bécsben tanult fiatal magyar szobrászra, Izsó Miklóra. Azóta a legerősebb sikerrel végezte be Izsó Bécsben és Münchenben szobrászati tanulmányait, s a nélkülözéssel s küzdelemteljes tanévek elmultával Pesten telepedett meg. Örömmel mondhatjuk, s néhány év óta teremtett művei tanúsítják, hogy iránta táplált reményeinkben nem csalatkoztunk; bár hasonló mondhatna ő is, a magyar közönség, különösen tehetségeink művészet iránti szeretetéről, hogy végre e szép tehetségnek se kelljen ismét a részvétlenség sivatagjában látható nyomok nélkül elenyészni!

Izsó Miklós (ki 1831-ben Borsodmegyében D-Horvátan született) eddigi rövid pályája alatt is kitünő bizonyítványait adta művészi hivatottságának, akár a szellemi alkotást és költői képzeletet, akár a szabályszerű technikai kivitel tekintjük szoborműveiben. Nem szándékunk ezekről most részletesen szólni. Állításunk némi bizonyosságul ezuttal csupán egy a magyar népeletről merített sikerült szoborművének rajzát közöljük, mely egy széles jó kedvében tántorgó parasztot ábrázol. Nem épen tökéletes rajzunk után is fel kell ismernünk e művön az éles fel-fogást, mely a magyar ember ittas állapotának legfinomabb árnyalatait is el tudta lenni s a képzeletben alkotott vonásokat a keze alatt levő anyagban nemcsak élethiven, de genialis merészséggel és humorral vissza is tudta adni. Bizonyára becses díszítményül szolgálhatna lakosztályainknak ily szellemű magyar szoboralakok kisebb utáizatai, bronz-öntvényei, melyek sok tekintetben felülmúlnak értékben s érdekekben ama sereg idegen bronz-alakokat, melyeket diszművészeink drága pénzünkön hoztatnak be számunkra a külföldről.

Tudva van egyébiránt, hogy Izsónak több ily, a magyar életből merített jeles szoborműve van. Ilyen a gyönyörű „*Busuló juhász*” (most a nemz. muzeum tulajdona); ilyen a *fonóházi jelenet*, a *mosolygó parasztlány* stb. Hasonlóul az ő műtermében készültek több hazai jelesünk igen sikerült mellszobrai, mint Arany, Egressy, Fáy András, Lisznyay, Megyeri (ez utóbbi a nemzeti színház csarnokában). A pápai ref. főiskola számára szintén ő készíté Márton István egykori híres pápai tanár nagy mellszobrát. Az akademiái palota számára is több dombormű elkészítésével bízott meg (így töle van az ország címere) s a palota homlokzatán felállítandó tudósok nagy szobrai közül az ő mintázata után készül Révay Miklós szobra. Mint halljuk, a hazafias érületéről ismeretes pesti takarékpénztár körében most arról van szó, hogy a hazai takarékpénztárak alapítójának, Fáy Andrásnak mellszobra maradáno emlé-

*) Gírókúti „Remény” című 1865. évi naptárából.

kül márványba vésetessék s e munkával Izsó bizasék be. Ohajtjuk, e hir igaz legyen, s bár minél többször lenne alkalmunk, derék fiatal művésznek új meg új megbízatásairól s újabb műveiről szólni.

Az országos dalárünnepély Pécsen.

(Aug. 15. és 16-án.)

Az idei augusztus közép napjaira a pécsi dalárda egy országos dalár-ünnepély megülésére hívta össze az ország egyes városaiban fennálló s folyvást szaporodó dalárszervezeteket. Ezen hazánkban e nemben első ünnepély, melyre mintegy 20 dalárda küldte el kisebb nagyobb számmal képviselőit, a pécsiek ügyes rendezése s szives vendégszeretete mellett, mint első kezdemény e téren, igen jól ütött ki, s ha volt panasz, az leginkább az időjárás mostohaágát illette, mely szakadó eső alakjában az ünnep programjának néhány pontját teljes-n lehetetlen tette.

Az ünnepély főnyitóját az aug. 15-én tartott zászlószentelés volt, melynek emlékét a mellékelt

lalta a közönség, a dalárok pedig, kivált a pécsi dalárda, *Wachauer* jeles karnagya vezetése alatt fenn a karon Volkmann gyönyörű miséjét hangoztaták. Egy órával később ismét a Széchenyi-térre özönlött a sokaság. A pécsi dalárda, a vendégdalárok s a 10-dik számú vörtes ezred zenekara tág kört képezett az állvány körül, melyen helyt foglaltak Majláth György volt tárnok őmnga, neje szül. b. Prandau Stephanie, mint zászlóánya, és családja, a pécsi dalárda elnökei, a helyőség főtisztjei s mások. Az egész ünnepélynek ez volt legünnepélyesebb percze: a pécsi dalárda zászlójának fölavatása — s a győzelmes nap tova üzven a ködborut, meleg fényt árasztott az igazó jelenetre. Angyal Pál, a pécsi kaszinó és dalárda elnöke, itt lett először alkalmat az összegyűlt vendégeket lelkes szavakkal üdvözölni, utána pedig Spiesz békességi káplán és a dalárda másodelnöke alkalmasszerű jeles beszédben a zászlóanyához fordult, ki a már most kibontott s az északi dalár testvérek által megkoszorozott lobogót sajátkezeleg himzett gyönyörű szalaggal díszítette, s megveregetvén a zászló szöveget, azt az egyleti elnök kezébe adta e szavakkal: „Im

hazai zene érdekében komoly és tájékozható szavakat intézzen a jelenvöltakhoz. Elismeréssel szól a pécsi dalárok uttór érdemeiről, a nemes, vendégszerető város kezdeményi buzgalmaról, mely korszakot alkotó lesz a hazai zene történetében.

A délután kirándulásnak lön szentelve a Tetyére, a város környékének egyik legregényesebb pontjára, hol zöld galyakkal s zászlókkal díszített emelvényen az egyes dalárdák külön előadásai tartattak. Dal dal után, karének karének után következett, tapoktat s éjnt aratva mind-egyik; kiváló tetszésben mégis az aradiak működése, leginkább csattanós magyar népdalaik által s Engeszer Mátyas pesti zeneegyleti tanár négyes karéneke részesült, melyet s pécsi dalárdának ajánlt, s ez által történt előadását személyesen vezette. A szüneteket a helybeli bányások és az itt állomásozó cs. k. vadászok zenekara töltötte ki válogatott zeneművek eljátszása által, a szabad ég alatt végbement ünnepély pedig szép tűzijáték fejezte be, végre fényes bál következett. Másnap komoly vitaköszökök foglalkoztat a dalárok gyülekezete, melynek egyik határozata az lön,

A pécsi dalárda zászlószentelése, aug. 15-én. — (Keleti Gazdától.)

képpen igyekeznünk megtartani, s melyről egy szenttanu következőleg emlékezik:

Milyen az idő? esik-e még? ez volt aug. 15-én reggel körülbelül 16 ezer fölébredőnek első kérdése Pécs városában. Biz az borult volt, s a vizkóros ünnepély fölcsodásához a legmerészebb időjósoknak is csak kevés reményük lehetett. Mindazáltal a természet segített magán, a beteg mosolyogni kezdett, az égen feltűnt a nap, az arczokon az öröm visszatért sugara fénylett. Mária menyhemetenelének ünnepe, s a pécsi dalárda zászlójának fölavatási ünnepe volt ez, augusztus 15-ke. Katona-zene, harangzó. A pocsolyák szemlétemást fogytak, a nép mind sürribben gyűlekezett a Széchenyitérre, hol a nádorvendéglő közelében egy gazdagon díszített emelvényre fölaggatták az utolsó koszorukat. A dalárda helyiségéből lehangzott egy erős férfiak, az összes dalárdák egyesült hangpróbája. Ismét harangzó és taraczkok durrogása. Tíz óra van. A díszmenet megindul a székesegyház felé. Elöl a zászlók. A rendező kiáltja: *Apatin, Ara, Békés, Buda, Debreczen, Essék, Fehértemplom, Győr*, stb. betűrendes sorban. Így érték 11 órára a székesegyházba, melynek minden talpalatnyi terét elfog-

átadom a zászlót, lobogtassátok mint a művészet jelvényét!”

E szívmelző szertartást a dalárdák egyeteme kísérte magasztos karénekekkel, melyet szent ihlettel irt volt Beethoven.

Délután két óra tájban disztribúcióra gyülekeztek a vendégek a kaszinó helyiségeivel összekapcsolt hattütembe, hol 350 vendégre volt terítve. Legfőbb érdeke s lakomának azon kivétel nélkül lelkes és nagobbára elmes pohárköszöntésekből állott, melyek szakadatlan sorának csak is az ebéd befejezése vethetett véget. Megnyitotta a sort Caima helybeli ügyvéd. Ő Felsége egészségére emelvén poharát azon ohajtás kifejezése mellett: vajha Ő Felsége, minél hamarabb Sz. István koronájával koronáztatnék. Utána Angyal Pál a pécsi dalárda nevében a zászlóanyára köszöntő poharát, mit Majláth őmnga megköszönné, Ábrányi Kornélhoz fordult s viszont a művészet egybegyűlt képviselőit üdvözölvén, kitünő toasztját e szavakkal végezte: „*Legyen harmonia az ajkon és egyetértés a szívekben.*” Erre Ábrányi Kornél, a „*Zenészet*” Lapok szerkesztője emelkedett föl székéről, neki jutván a nehéz földadat, hogy felköszöntés alakjában a zene, s kivált a

hogy a jövő évi országos dalárünnepély Budán, a haza szívébe ünnepeztessék.

Ohajtjuk, hogy ez méltó utódja legyen a pécsi dalárünnepélynek.

A szőlőtöke és a bor, mint ital a különféle nemzeteknél.

A bor felette régi s törzünk előtt már ismeretesnek kellett lennie, midőn az még ugynevezett közös bölcsőjében élt, vagy a mint mondani szoktuk „egy nyelven” beszélt.

Az ari-anyaországban a szőlőnedv kifejezésére két szót használtak és pedig a nyugatfelé vándorlóknál meghonosult a „vin” nevezet, és másodsor a zend-ben találtató „medo” elnevezés, mely persanyelven „mei,” görögül „*medo*,” németül „meth,” angolul „mead” nak nevezetik, s mézsel vegyített bort jelent; ez egy oly ital, mely épen nem fiatalabb a tiszta szőlőnedvénél.

Mindenki előtt ismeretes, hogy a szőlőnedv szava szerint az özőnvíz utáni első ember a szőlőszetet kedvencz foglalatosságává tette. Miután

ugyan Noé bárkája szállt és az Ur az emberekkel a földön szivaránya által békét kötött, „Noe földmivel lett és szőlőket ültetett.“

Az Ararat hegylánca, melynek tizenhátezer lábnyi magas csúcán akadt meg először a bárka, a Noétől ültetni kezdett szőlő, daczvala az idő viharai, mai napig is fennmaradt. Azon vidék lakosai, mely a legnagyobb tudósoktól ama „bibliai édennek“ (!) nevezetik, Herodot korában (500 évvel K. e.) kis börtömlökben Babyloniába vitték a bort, s jötevőjük, Noéról sohasem feledkeztek meg. Erivanban mai nap is mutogatnak az ott megforduló idegeneknek egy darabot Noé bárkájából s az ugyanott levő bor egész Perziában a legbiresebb, s egy nép sem maradt oly híve annyira a bornak, mint az Arméniai, s méginkább az északra felvő szomszédai, a Georgiák.

Hogy mennyi bort képesek ez utóbbiak elfogyasztani, azt majd lehetetlen leírni. Minden vagyoniukot a csapszékbe hordják, s elégedetlenek, ha a csapszék az utfele fekvő nyomorult csapszékében különféle borokat nem tart.

Ha az Arméniai eredő Tigris és Eufrates folyóval délfelé tartunk, Assyriába érünk. Hogy ezen bírodalom ősi lakosai hajdanában a bort ismerték, következőleg bizonyítjuk be:

1) A mint fennmódotuk uk, sok bor vitetett Arméniaiól Babyloniába.

2) A görögök azt szokták mondani a lakomakedvelők és szerelmes emberekről, hogy: „kicsapongóbb mint Sardanapal.“ és tudjuk, miszerint Sardanapal Niniveh utolsó királya, tehát assyriai volt. Hogy ő a bort szerette, bizonyoságot nyújt számos helyen több hellen író. Így Sardanapal egyik szobrán következő felirat találtatik: „Ezem, iszom és jó kedvű vagyok; semmi sem ér annyit!“

3) Az újabb időkben Niniveh romjai közül kiáltott több dombormű szobor kezeiben serleget tart.

4) Nem csak szobrok kezeiben serleggel, borasztalok, hanem meglehetősen állapot magabizorsók is ásattak ki, melyek az egyiptomi bortartó edényekhez nagyon hasonlítanak.

5) Dániel próféta könyveiből, ki az assyriai udvarnál nevelkedett, kitetszik, hogy ott a borital szokásában volt.

„Ez Dániel feltette magában, hogy azon borral, melyet a király ivott, nem fertőzteti meg magát.“

Midőn ugyanezen prófeta nagy tiszteletet civvett ki magának, assyriai Belsazer ama híres lakomát tartotta.

„Ez midőn ittas lón, amaz arany és ezüst serlegket hozatá elő, melyeket atyja Nebukadnezár a jeusalmeni templomból rabolt vett el, hogy a király udvarnagyai, feleségei és ágyasai azokból innának.“

Több természettudós bebizonyította, hogy az assyriai tartományokban a szőlő vadon terem. A babyloniai síkságon Herodot idejében, daczára ezen vidék termékenységének, a szőlőt nem fordult elő. Mig ellenben Mesopotámiában pálmáknak nagy mennyisége volt, melynek gyümölcséből kenyeret, mézet és pálmabort készítettek.

Sokkal biztosabb és számosabb adattal bírnak a bor történetéről, az assyriaiak későbbi meghódító, a persáknál. Ezek természetesen mitsem tudtak Noéról, a miért is Damsidat, a magasságban élő Isten barátját, a kinek az emberiség minden jó adományt köszönhet, legalább közvetve tartották a bor feltalálójának. — Ennek idejében lett a szőlő bibornedve is ismeretes, mely az emberitést és szervek erősítésére nagy befolyással bír. A bor feltalálását következéskép adják elő: A szőlő, ezen kedves gyümölcs, az évszakok változtával, nem áll el, különösen pedig a bekövetkező hideggel el nem tartható; de miután sokan kívánták azt télen és tavasszal is élvezni, Damsid azon parancsolatot adta ki, hogy a nedvet a szőlőben bőségesen megájtatól választák el s naponként hozták elébe, hogy annak természetét és izét megkísérlelje. S ezt tétét mindaddig, míg a nedv keserű lőn. A király ekkor azon véleményben, hogy az mérgeggé vált, megparancsolta, hogy az edényt fedjék be. Ezek után egy szép és a király által nagyon kedvelt rabszolganő fejfájásokban szenvedő, mérge által akart szenvedésének véget vetni, a miért is a jól elzart edényekben, tartott mérgehez folyamodott. Midőn pedig az edényből egy keveset ivott, igen vidám lett és fejfájása szűnni kezdett; ezen gyógyyszerből azután többet izelvé, elaludott s másnap felébredve, tökéletesen egészséges állapotban érezte magát. Ez azután Damsid király tudomására jutván, felette örvendett, s így a bort mindennap itta

asztalánál, és minthogy ezen italtól sok beteg meggyógyult, „királyi gyógyszer“ czimmel lőn megírtatva. Így írja Mirobond, míg egy más persa író azt említi, hogy a bor sajtáságos felfedezésénél fogva „zachar e khoos“ (édes méreg) nevet kapott. Miután pedig az Izlam Perziában elterjedt, ezen nemes ital „a megrontás atyjának“ neveztetett el.

Vannak többen a persák közül, kik egy nőnek tulajdonítják a bor felfedezését, miután népek különös előszeretettel viseltetnek a szeszese italok iránt. A „persa khanum“ (asszony) — írja Brugsch — „ki beteg állapotban egy európai orvos véleményét kéri ki, rendszeren azt szokta előszőr is kérdezni: vajjon bort vagy pálinkát szabad-e innia?“ Egyébkint a férfiak sem vonakodtak már ősi időkől fogva a szeszese italoktól.

A bornak Dsemsid is lélede birtokába jutván nagy lakomát tartott, és minden vigan volt. — A persa pohárnokok ügyességük által ép oly nagy hírnévre tettek szert már a görögöknél, valamint híresek voltak lakomáik a nagy dobzdás és kiespangás miatt. Itt állapotban szokta a nemesség királyával együtt haditerveit és hadározatait hozni, melyek azután másnap józan fővel újra meghányattak.

Midőn Gustaps király, ki Zoroaster tanát elfogatta, bort ivott, megpillantotta helyét a paradicsomban, és szőlőt, „alegnemesebb növény“ névvel illette meg.

A „Firdusi“ című hőskölteményben, mely a legrégebbi persa királyok történetét dicőíti, előfordul jóles lovagok egész heteken át isznak s egymásra poharakat emelve köszöntenek fel, s éltetik a szőlő hatalmas nevét. Egy ünnepegy sem volt megülhető bor nélkül, jolesen a király születési napján saját községén a népet megvendégelte és borral itatta. Nevezetesen Eszther könyvében találjuk egy író királyi lakomának szép leírását, melyet Ahasverus (Xerxes) király a susai udvaron tartózkodása alkalmával adott:

„Ez az italt ismételve hordák szét más-más aranyedényekben és a királyi bort a nép közé, a melyet a király csak adhatott.“

Midőn később Mohamed vallása a tűz- és napimádokat is a földől uralma alá hajtotta, kevésbé vették tekintetbe a prófeta parancsait, s a borral tovább is éltek.

Tebriz, Hamadan (Ekbatana), Ispahan és Shiras körül természetnek ama híres mag nélküli szőlőszemek, melyek kisajtolva forrás után korszokban és börtömlökben szőlőküldetnek.

Kjekawus persa sakk, trónörökös fiának, Ghilan sakknak, az ugynevezett „Kawus“ könyvében szép tanítást ad a borital körül, a melyet csak így cselekményeknél lehet. „A borivást — szól atyja fiához — hiába tiltanám el; de ha iszol, édes fiam, igyál alkonyat felé, hogy mig ittas állapotba jössz, beesteledjék, s ne lásassanak az emberek; és mivel ez éjjel történik, nem kell szégyenkezned, mert sötétben nem látanak meg.“

A persáknál a bor utáni szomjat még inkább emeli a bor olosága. A kitűnő jóságú bor egy üvege 10, a csekélyebb 5 ezüst garasba, vagyis 35 és 18 krajczárba kerül.

Az indusoknál a borital ugyan el volt tiltva, s így inkább rizsvizet ittak, mindazáltal semmi kétséget nem szenved, hogy a bort ismerték. Több hellen író arról tesz tanuságot, hogy az indiai hegyek között szőlőtenyészés dívatozott, mig ellenben azzal a síkságokon nem találkozunk. Továbbá hogy a síkságokon csak áldozatok és valamely vallási szertartásnál végbóvitt cselekményeknél ittak bort, azonban ez nem készült szőlőből, hanem rizsből.

Ha tehát a hellenek Dionysusokat (Bachus) Indiában szerepeltetik, ezen monda nem annyira az indiaiak borkedvelésére, mint inkább bizonyos nevek elcsorolására értendő. Brahma imádóinak vallása a boritalt tiltja, s ez egyáltalában mértéket tartó népség volt, legalább az iszákosságról nem híresedett el. Kivételt képeznek itt a nyugati indusok az Indus folyó partján, kik a szőlő nedvének hőbölták, s nem éltek Brahma törvényei szerint. Amde ezért keletfelől lakó testvéreiktől megvetésben részesültek s „Brajta“ knak, vagy is elpártoltaknak gonyoltattak. „Örömi valgások közt, hasonlóan a lőnyerítéshez, szaladnak fürdőhelyeikre; kiablának és ordítanak a bortól elázva.“ Ez áll a Mahabharatában.

Egyébiránt Strabo azt írja, hogy az indus királyok is ittak bort, melyet nekik bájos hölgyek nyújtottak; és tartalomdus költeményeikben, melyeket daloltak, s igen ritkán ittas emberekről is

van említés. Azonban kétes, vajjon valódi bor vagy csak rizsből készített italtól estek-e az említett mámorba.

Hagyjuk el az indusokat és forduljunk a semíták, de különösen a zsidókhöz. Mind azt, a mi ezen népnél a borra nézve mondható, ezomszédai a Syriaiak és Phoeniciaiakról is áll; mind a hármann ugyan egy törzstől származnak s életmódjukra nem igen tértek el egymástól.

Az egyetlen biztos kutató az ó-korból a zsidókra nézve néhány egyiptomi és assyriai dombormű feliratokból, kiválólag azonban a biblia. — A Görögök és Rómaiak épen ezen nép ellenében különös visszavonással párosult tudatlanságot tanusítanak. A különben oly szelíd, éles elméjű és lelkiismeretes Tacitus izraelitákról szólván, mackacs, igazságtalan és részrehajló lesz. A zsidók ismertetésére és jellemzéséről írván, kitűnik, hogy ez irányban egy, az izraelitákkal ellenséges viszonyban élő egyének jelentéseit akaratosan használta fel, míg azoknak türelmetlenségét és elszántágát szemelvényben látszik ismerni. A zsidókról mindenkor bosszúsággal és megvetőleg emlékezik. És ámbár a Mózes vallást ő is csak feleletesen fogta fel, még is ellentétben jön honfittársaival, kik Jehova tiszteletét egészen félreismerték. — „Mint hogy papjaik — így szól az Isten választott népéről — fuválnak, dobolnak és borostyánkórosort hordanak, és mivel ezeken kívül templomukban egy aranyzóltóke is találtatik, azt tartják némelyek, hogy a zsidók Bacchus atyát, kelet meghódítóját imádják. De e kettő iránti tisztelet felette különböző. Bacchus vidám ünnepelet kíván, míg a zsidók általi tisztelet sőtét és visszataszítósnak mondható.“

Mely körülménytől veszi ezen aranyzóltóke felemelése eredetét, ugyan kétes, de Áron zöldelő jogaival, mely a jerusalmi templomban tartatott, összefüggésben lehet. Az egész onnan származhatik, hogy a zsidók felette iszákosaknak ismertettek. Igazolja azt számos bibliai hely, hogy a részegség a zsidóknál épen nem volt valami ritka dolog. Ama jó bor, mely Kanaan hegyalján termett, általuk majdnem valódi becsen túli tiszteletben részesült. Így Josue és Kaleb hírnökei egy nagy szőlőtűrt választanak, hogy övéiket az ígéret földének elfoglalásáról lelkesítsék, és Sirák Noét a boritalban mértékletlenség daczára „büntelen“ nek nevezi.

Kanaan elfoglalása után a szőlőszedkedvez foglalatossága maradt a zsidóknak és mi a bibliaiban található adatok nyomán mindezek hü köpét birjuk. Így:

1) „Vala pedig egy házi atya, a ki szőlőt ültetvén sövényével bekerítette, és borházát épített és tornyot, melyet szőlőkertjében helyezett.“ (Mátéus.)

2) „Ez kimenének a mezőre, és szőlőiket leszüretelték, kisajtolták, tanczolának. És az Isten házából megtérven lakmározának vala.“ (Sirák könyve.)

3) „Ez látá öszvéreket megterhelve borral, szőlőfűrtök, füge és egyéb más terhekkal Jeruzsalem felé hajtatra.“ (Nehemias.)

4) „Anyám házában meg akartalak itatni csinátl (kevert) borral és granátalma mustjával.“ (Enekek éneke.)

Ezen négy bibliai hely kellő tájékozást nyújt a szőlőművelés, a szüret és a bor elszállításáról; sőt egyszersmind adatokat találunk arra nézve, hogy a bort keverve itták. De tovább a bibliából tudjuk azt is, hogy zsidóknk is zották bort inni. Ruth könyvében így szól Boas: „Ez egyél e kenyérből, falatodat mártsd a borba.“

Midőn Hanna, Sámuel anyja, lelkesen szívből imádkoztának s ajkai mozgának, andkül, hogy szava hallható volna, ugy vélekedék Eli, hogy ezen nő ittas, s szóla hozzá: „Meddig leszesz még ittas állapotban?“ Hanna pedig azt felelé, hogy ő nem iszákos nő, és sem bort, sem erős szeszese italokat nem ivott.

Hannának ezen törekvéséből, melylyel a főpaganuajt visszavazeti, látják, miszerint egy iszákos zsidónál társának tulságos megvetésében részesült, mig ellenben gyanithatjuk, hogy a férfiak és tekintetbeni kihágása nem volt oly annyira rosszvala s oly gyalázatot nem vont maga után, mint a nőknél.

De a borivásról tanuságot tesz tovább a kanaanai mennyegző, sőt némileg az azzali mértékletlen élséről is, a midőn a vendégek szót emelnek, hogy a jó bor akkor adatik elő, midőn már vendégek a rosszabbal ellakának.

Siráknál, az izraelita bölcsesség ezen mélytudománnyal írt könyvében egy igen szép fejeze-

tet találunk a zsidók nézetéről röviden összevonva, mely a bor élvezésénél szem előtt tartandó:

„Ne légy borizákos, mert a bor sokakat megöl. Valamint a kohó kikérelti a forrasztott vasat; ugy a bor a bühbödök zseivét, ha ittassak. A bor felcsiríti az ember életét, ha mértékletesen él vele. És mi az élet bor nélkül? A bor az ember felvidámítására teremtetett.“

Ezen szép szavakban nem a pelengértől óvatik az iszákos, hanem az anyagi kellemelenségek-től, melyeket ez maga után vonhatna.

(Folytatás következik.)

A nagyváradi mütéglagyár.

Van-e tudomása valakinek a nagyváradi mütéglagyár működéséről? Pedig hazai iparunk fejlődésénél nem minden jelentőség nélkül jelző, ezen gyár él, mozog és működik; s hogy mintegy öt-hat év óta működésének köre — helyi viszonyhoz s a pangó vidék szűk ismerete s kíváncsi maihoz mérve — az eddigelig magas szempontu mütérgyak készítésére alig egy párszor nyert s a legkielegitőbb eredményt elért. Azonban az a legkielegitőbb eredményt elért. Azonban az a legkielegitőbb eredményt elért. Azonban az a legkielegitőbb eredményt elért. Azonban az a legkielegitőbb eredményt elért.

Minő lehet a díszégi ref. hívek templomának újalakításához — a fenn tisztelt ur által — készült terv — nem tudhatom, miután itt csak az ékítési művek részletes rajzai vannak, de ha ezek után következtetni szabad: az nem lehet mindennapi építmény s valamint az eddig látottak is már szép jeleit adják a tervező művészeti tapintatának, úgy bő tanúságot tesznek vidéki népünknek a szobor és nemesebb felé törekvéséről s a derék díszeseknek a szent cél iránti buzgalommal párlt nemesebb izléséről.

Mindenesetre pedig ohajtható lenne, hogy ezen szent eözü építkezés ügye — a több prot. hívek s mindnyájuk épületére közzétetésésk, s legyen szabad annak bővebb ismertetését az illetőktől annak idejében elvárni.

Addig is pedig mind azoknak, kik akár művészi hajlamuk, akár saját ilyeszerü ügybeni rendelkezési vágyuk kielégítésére — nagyszerü és szép művek szemléletét élvezni kívánják, — ajánlom a szobor forgó mütéglagyár s az említett jeles művek megtekintését.

és csillaggal ellátandó nagy oltárszertí-front fedő ékművek, — s több darab 2—6 lábnyi átmérőjű kisebb nagyobb — de mindannyi egy öntött, szép rajzu s tisztán kivitt ablak-rozettek, consolok stb. szemem előtt rendre felrúttak: alig leheték képes magammal elhívetni, hogy a nagyváradi gyár műveit szemlélem, — s fogalmam, mit e gyárműködésre iránt eddigél táplálék, fokozatosan növekedett, mert hol ily rendelményeknek s ily magas igényü rajzoknak az annyira pontos kivitel és sikeres eredmény fogja — mint ezt hínni merjük — a meglegedést kinyerni: ott valóban csak örvendésként lehet, midőn az ipar és művészet régiójában tett ily vívmány által hazai építészettünket egy nyommal előbbre haladni látjuk.

E művek szemléletén azonban nem elégité ki kíváncsiságomat, — e szokatlan látomány meglepő hatása, a vidék eddigelig ismert építkezési modorával szemben, készítték, hogy közelebb lépjek a gyuponhoz, honnan a sugárok jönnek, — vágytam tudni: kitől erednek mindezek a kéresemre kész volt a szives művezető elömutatni e művek eredeti típusait: a több darabban kiadott detail-rajzokat. Gyönyörű dolgozatok, minöket csak szakavatott s gyakorlott kezű emberaktól szoktunk látni, s minövel fővárosunk körén kívül aligha, vagy nagy ritkán szoktunk találkozni. Tervezőjök, — mint a számos rajzok aláírásai mutaták — Margittay mérnök ur, ki — mint mondák: az egész templom átalakítási tervét készíté, s ki különben szamos — s ezek között kivált az 1857-ben készített s a Vasárnapi Ujság lapjain is bemutatott nagyváradi állandó színház tervezete által *) is már közhírben s elismerésben részesült jeles építész.

Minő lehet a díszégi ref. hívek templomának újalakításához — a fenn tisztelt ur által — készült terv — nem tudhatom, miután itt csak az ékítési művek részletes rajzai vannak, de ha ezek után következtetni szabad: az nem lehet mindennapi építmény s valamint az eddig látottak is már szép jeleit adják a tervező művészeti tapintatának, úgy bő tanúságot tesznek vidéki népünknek a szobor és nemesebb felé törekvéséről s a derék díszeseknek a szent cél iránti buzgalommal párlt nemesebb izléséről.

Mindenesetre pedig ohajtható lenne, hogy ezen szent eözü építkezés ügye — a több prot. hívek s mindnyájuk épületére közzétetésésk, s legyen szabad annak bővebb ismertetését az illetőktől annak idejében elvárni.

Addig is pedig mind azoknak, kik akár művészi hajlamuk, akár saját ilyeszerü ügybeni rendelkezési vágyuk kielégítésére — nagyszerü és szép művek szemléletét élvezni kívánják, — ajánlom a szobor forgó mütéglagyár s az említett jeles művek megtekintését.

Nagyvárada, aug. 20-án. Hevesy.

Az állatok mint időjövendők.

E tekintetben Thomas W. B. Cincinnatiában érdekes észleleteket tett, melyek az Edinburgh new philosophical Journal 1854-iki évi folyamában október hóban jutottak nyilvánosságra, és méltók arra, hogy azokat mi is figyelembe vegyük. — Ha tavasszal a vándor madárpárók megérkeznek, azonnal fészükük elkészítéséről gondoskodnak; e végre a helyet gondosan kiválasztják, és a bekövetkező időjárás jellemét megvizsgálják. Ha az idő szeles, akkor a szalmát és a leveleket a fészkek belségebe az apró ágak közé rakják s ily módon a fészket kibélelik. Ha az idő nagyon szeles, akkor a fészket, különösen pedig annak széleit hajlékony ágacskákkal, fűszálakkal vagy rozsszalakkal gondosan megerősítik s mintegy megekötözik. Ha esős időre van kilátás, akkor fészkeiket oly módon építik, hogy az az idő viszonyosságai ellen biztosítva legyen; barátságos időjárásnál ellenben inkább a szabadban telepednek meg, a nélkül, hogy ezen elővigyázatot megtartsanak.

A rovarok, különösen a csigák még biztosabb útmutatókú szolgálhatnak az idő jövendölésében. Ezen állatok esős időben nedvességet szívnak testökbe, melyet az eső elmuta után, bizonyos időszakokban kiizzadnak. Így például a helix alternata először tiszta folyadékot izzad ki, s ha ez elfogyott, akkor az állat világos-vörös, később sötét-vörös, azután sárga és azután ismét barna színt ölt magára. A csiga sohasem izzad ki

*) Eszembe jutt itt meg kérdeni: mi ben áll e több mint 5 év óta halgató ügy? — s mi a benne történt lépek eredménye? — hisz itt több részvényalás is történt; valóban nem lenne felesleges e tárgyban az illetőktől szövegyerni!

több nedvességet, mint a mennyi szükséges. A helix alternata sohasem akad máskor utunkba, mint mielőtt eső akar beállni, és ekkor a fákra felmászva, a leveleken igyekszik megteljedni. A helix arborea, helix identata, helix rudrata és helix minuta szintén azon tulajdonsággal bír, hogy egyikét nappal az eső beállása előtt a fákra mász fel. A helix clausa, helix ligera, helix pennsylvanica és helix lucina rendszerint az eső beállása előtt két nappal kezd meg a másztás és a növényzárakon fölfelé megyen. Ha tartós és nagy eső fenyeget, akkor a csigák a levelek védett oldalán húzzák meg magukat; ha pedig az eső rövid ideig tart, akkor a levelek külső oldalán mutatják magukat. A helix lucina hasonló szokással bír s a többiőt csak színben különbözik, a meny nyiben eső előtt sárga, eső után kék színnel bír.

A helix solitaria, helix zelata, helix albolabris és helix thyroideus az idő megváltozását nemcsak folyadékok kiizzadása, hanem likacsok és kiállások által is megmutatják. A helix zelata és helix thyroideus testéből nagy csomók állanak ki. Ezen csomók a kiadott esőt még tíz nappal is előre megmutatják. — Minden csomó végén egy likacs (porus) van. A csomók eső idején a nyitott porusokkal együtt leginkább kiterjednek és pedig azon okból, hogy vizet vehessenek fel magukba. — A helix thyroideus-nál nehány nappal az eső előtt a tapogató csápok között egy medvedés is vehető észre. A helix solitaria és zelata nehány nappal az eső beállása előtt ide s tova mászik és a csigaház nyílását nyíll bezárrja. A helix albolabris-nál a csomók eső előtt kisebbek és csak eső után kezdenek megnögni.

A helix impressa, helix tridentata, helix fallax és helix palliata az időváltozást nemcsak a nedvesség kiizzadása által mutatják, hanem azáltal is, hogy színöket megváltoztatják. Eső után az állat nagyon sötét kinezésel bír, de azután, ha testéből a vizet kibocsátotta, világos színt vesz fel, holott az eső beállása előtt sárgásfehér színnel. Az is nagyon jellemző, hogy ezen állatokon, közvetlen az eső előtt, a fej hegyétől fogva a házzal való összeköttetésig csikok vehetők észre. — Ha ezen csigák a sziklákon fölfelé másznak, azt az eső biztos jelének kell tekintennünk.

A helix hirsuta eső előtt barna, eső után fekete színnel. A nedvesség kiizzadása és a csomók a testen e csigának is sajátjai.

A piócák nem kevésbé biztos időjelölők. Hooper Atree (Pharm. Journ. and Transact. Vol. IX. Pharm. Centralblatt 1849 nr. 46) írja, hogy az általa tett észleletek szerint a piócák derült szép időben spirálalakban összekanyarodva csendesen a fénéken ülnek. Ha délelőtt vagy délután eső lesz, az állatok az edény széléhez másznak fel, és addig maradnak ott, míg az idő állandóvá nem lesz. Midőn szél akar beállni, a pióca a vízben különös gyorsasággal mozgatja magát, és a szél lecsendesülése előtt ritkán állapodik meg. Ha nehány napig a víz fölött marad, s féllén és göröcső mozgásokat teszen, akkor jelentékeny szélvészre vagy mennydörgésre és esőre lehet következtetni. Fagyos időben ép ugy, mint nyári tiszta időben csendesen a fénéken ül. Havazáskor ép ugy, mint esős időben az íveg széléhez megy fel. — Az Atree által tett kísérleteknél a pióca 4 lat tartalmu üvegen volt, mely 3/4-ed része vízzel volt megtöltve és felül vízzonnal volt bekötve. Nicolsky állantanécsos hasonló kísérleteket tett és az eredmény az Atree által tett észleletekkel összegyezett.

Az időváltozást a sáskák és tücskök is megjelölják. Ezen állatok nehány órával az eső beállása előtt a fák őrgeibe és lombjai alá húzzák be magukat.

Dr. B. L.

Egyveleg.

** (Bánya-omlás). A carrarai márvány bányákban m. hó elején egy szikladarab leomlott s 11 munkást agyonuzott, kilenczet pedig megsebesített.

** (Emlékeztetés mond.) J. Napoleonnál, olaszországi hadjárata bevégezése után egy hölgy volt ebédén, ki a hőst rendkívüli magasztalással utantata. — Oh hisz mi is lehetne meg az ember, — kiálta lelkesiten, — ha nem Bonaparte tábornok! — „Lehet, igen, jó családnagy,“ felelt a hö. — (Kék ledny.) A tudós Gisl János a Faunus című természettudományi folyóiratban írja, hogy Angers környékén 1832-ben egy 17 éves leány volt látható, kinek teste felső része kék volt. Ezen leány bőre oly körülmények között, midőn más nőszemélyek elpirulnak, élénk kék színt mutatott.

Dr. B. L.

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

Hasonszenvi gyógykönyv. Dr. Argenti Dóme „Hasonszenvi gyógykönyv“ című munkájának ötödik kiadása...

Budapesti Szemle. 66 és 67-ik füzet megjelent s ezzel a 20-ik kötet is be van fejezve. A Csemgery Antal által sok áldozattal fenntartott tudományos folyóirat...

Cantu Caesar nagy világtörténetére vonatkozólag a Szent-István-társulat igazgatósága tudatja, hogy az I. folyam, mely az 1, 2, 3, könyvet s ennek pótfüzetét, összesen 100 ivet, — a II. folyam, mely a 4, 6, könyvet s ennek pótfüzetét összesen 72 ivet, — továbbá a III. folyam, mely a 6 könyvet s pótfüzetét, és a 8 könyvet összesen 76 ivben foglalja magában...

Hóra-támadás története című történeti munka kerül nemcsak a sajtó alá idős gr. Teleki Domokostól. A művet Ráth Mór fogja kiadni. Mint a „K—“ írja, a szerző az egész szép összeget tevő díjat a magyar írók segélyegyletének szenteli.

Ismét két új naptár megjelenését jelentjük. Egyik a „Gombostű-naptár“, mely hölgyek számára Rózsády Antal szerkesztése mellett, Kugler Adolf kiadásában, ez idén is megjelent, hg. Odescalchi Gyuláné, gr. Károlyi Viktorné s gr. Széchenyi Ödöné arcképeivel, számos szép-irodalmi közleménnyel s „pesti kalauz“-zal. A díszkötésű naptár ára 1 ft., 50 kr. — Másik a „Székesfehérvári évkönyv“ 1865-re, Németh János által szerkesztve. A naptár után szépirodalmi és gazdasági részrel, s ezimárral. Nagy László tulajdona, s ára 80 kr.

Uj vidéki lap. „Pozsonyi Értesítő“ című hetilapot fog szerkeszteni Szarvas Gábor pozsonyi gym. tanár, ki ezelőtt három évvel a „Bajai Közöny“ szerkesztője volt. Munkatársai a többek közt Samarjai Károly és Ormódi Bertalan lesznek.

Érdekes hangversenyekre lehet kiltása a fővárosi közönségnek. Ugyanis, Liszt Ferencet, ki most a karlsruhei zenéintézetben mulat, a nemzeti színház igazgatósága táviratilag meghívta, hogy a nemzeti színházban két hangversenyt rendezzen, minőket Wagner Richard tavaly tartott volt. Remélik, hogy Liszt kedvező választ fog adni a meghívásra.

Egyház és iskola.

Az ág. hitv. evang. egyház évi közgyűlése, aug. 24-én kezdődött Pesten b. Prónay Gábor egyetemes főfelügyelő és főt. Székács József bányakerületi, mint hivatalban legidős superintendens iker elnöke alatt. Reggeli 9 órakor a gyűlés az év evang. iskolaépület díszes nagy

termében nyílt meg. Az elnököl felügyelő évi részletes jelentése után a múlt évi jegyzőkönyv olvasása kezdődött, melynek folytán az evang. autonóm egyháznak, különösen a dunáninneni kerületben előforduló sérelmei jövén szóba, elhatározatott, hogy ez ügyet az egyetemes gyűlés, a fejedelem atyai figyelmébe ajánlásával, egy felirattal ismételve a királyi szék számára tegye le. A feliratnak elkészítésével a jegyzői kar bízott meg. Az e tárgyban tartott beszédek között különösen megemlítendő Szentványi Márton, dunáninneni kerületi felügyelő ur beszéde. — Végül említendő, hogy a jelen egyetemes gyűlés az eddiekhez képest népessegre s így élénkségre nézve igen hátra maradt, s különösen fájdalmasan nélkülözött főt. Haubner Máté danántuli superintendens és Zsedényi Edé tiszkerületi felügyelő urakat.

A kecskeméti év. egyház által rendezett kisorsolás határideje, f. évi október 1-je, közeliedén: az egyház előljárósága figyelmébe ajánlja a sorsjegyeinek elárúsítására fölkerült honfiaknak, megbízó levele azon jegyzék, mely „A sorsjegyekért begyűlendő pénz, valamint a netalán felmaradandó sorsjegyeket is, f. évi szeptember 1. — 10-ig kéri a lelkesítő hivatalra czeimezve beküldeni. Az akkorra vissza nem küldött sorsjegyek elkeltéknek tekintetnek.“ Ehhez, midőn újabb kérelme az: lennének szivesek az illetők a tán még el nem keltet eladását még addig is megkísérlve eszközölni, — egyszersmind igéri, hogy a nyerdő számok s a nyeredménytárgyak sorozatának jegyzékét a sorshuzás után rögtön meg fogja küldeni.

Templom-szentelés. Simor János győri püspök ö mlga m. hó 28-án szentelte föl Sopronyban az Orsolya-apáczák templomát. Az egyház göth styben, két mellék-kápolnával kereszt alakban van építve. A zenekarnál a főhomlokzatot nagy boltíves ablak ékíti pompás középkori jellegű festményekkel, a szentélyt három ablak világítja, díszes festésekkel Wilfing Józseftől. Az építést Handler József építész vezette. A templomkülönb. ben nagylelkű jeltövek adományából épült. Így gr. Széchenyi Pálné e czérel 20,000 ftot gyűjtött; a győri püspök ö mlga szját költségen állíttatta fel a három oltárt s a szobákat, mire 16,000 ftnál többet áldozott; Flaudorfer Ignác ur pedig e czérel sorsjátékokat rendezett, mely 8000 ftot eredményezett.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

Magyar bor Mexikóban. Egy pozsonyi szálloda tulajdonos, a mexikói császári udvartól megbízást kapott, hogy innen borokat küldjön Mexikóba. Egy szállítmány már el is ment; a másodikat októberben indítják utnak.

A gomborka tisztázása könnyítésére. Czérna István ur P.-Aradon (u. posta Köbölkut) oly szerkesztő asztalt talált, a mely három ember működése mellett tíz ember munkáját végzi, tíz rosta hozatván benne egyszerre mozgásba; mely a tett próba után oly sikeresnek bizonyult, hogy tizenkét vagy tizenhárom ember, naponkint az eddigi szokásos munka mellett többet nem végezhet. Az egészen kiállítás legelőbb 5 ftba kerül, miután minden vaskészlet nélkül, csupán fából van összeállítva. A fötalálól szivesen közli találmányát a közönség azon tagjaival, kik ennek hasznát venni akarnak, s ha erre fölzóllítatik, találmányának lapunkban részletes leírását igéri, s egyszersmind annak deszka mintáját küldi hozzá, megtekinthetés végett. E gomborka tisztító asztalt, bármily ügyes asztalos, könnyen után-készítheti.

Lókiállítás. Nagyszombatban a pozsonyi megyei gazd. egylet aug. 29-dikén lótarlatot és lóversenyt rendezett. Többek közt a hidaskürti község nyert díjat egy hágo ménjével, mely bár 18 éves, még teljesen ép; több, szintén jutalmazott szép ló is származik tőle.

Közintézetek, egyletek.

A magyar orvosok és természetvizsgálók X-ik nagygyűlése. A Marosvásárhelyre zárúndokolt tudósokat e hó 26-ikán ott nagy ünnepélyvel fogadták. Küldöttség és lovas-banderium várta őket s midőn megérkeztek, a polgármester rövid üdvözlő beszédet tartott, melyre Kolozsvárról dr. Szabó válaszolt. Ezután a 20 kocsin érkezett tudósok bevonultak a virágokkal, szalagokkal, lobogókkal és czimerekkel ünneppen díszített

városba, hol a legészintébb magyar vendégszeretettel találtak. — A közgyűlés e hó 27-kén reggel nyílt meg a várbeli templomban, mely belül lombokkal s virágfüzerekkel volt fölékesítve s minden részében megtelt a tagok s a hallgató közönség nagy számával. Igen díszes hölgy koszorú foglalt helyet a karzatán is, melynek homlokzatáról ezen virágokból font szavakat lehetett leolvasni: „Isten hozott!“ — A gyűlést gr. Teleki Domokos nyitotta meg mint elnök. Utána Fekete polgármester üdvözölte a jelen volt orvosokat és természetvizsgálókat s azután felolvasták azon üdvözlő-iratokat, miket a n. szebeni természetudományi egylet, a magyar t. akademia, a n. muzeum, az erdélyi muzeumegylet, s Kőrös városa s a kőrösi főiskola küldöttek. — A pesti takarékpénztár 100 ftot küldött a gyűlés céljaira. — A pénztárnak jelenté, hogy a tavalyi bevétel 3424 ft., a kiadás pedig 2636 ft. volt. — Ezután a Buda város által a múlt évben megajánlott 30 arany díjat a következő pályakérdésre tüzték ki: „Mily életmódot kellene a népek követés végett ajánlani, hogy az ország általános egészség-állapota javíttassék, a halálózási arány csökkenjen, s hogy a népesedés szaporodása előmozdittassék!“ A pályamunkák 1865. május 1-jeig a bizottság elnökéhez, Kubinyi Ágoston nemz. muzeumi igazgatóhoz küldendőek be. Most következtek az előadások. A kolozsvári gyógyászati intézet igazgatója, dr. Szabó emlékezősédet tartott dr. Sauer Ignác fölött, s dr. Knöpfler a m. évi közgyűlés óta elhunyt dr. Schmiedl Adolf, dr. Láng Ignác és dr. Zipser András fölött tartott emlékbeszédét, mit Brassai Sámuelnek „A materialismus és a spiritualismus közti küzdelem“ című értekezése követett. Vége Földi Henrik „A matematika hasznáról értekezett. — A gyűlés után a város nagy lakomát rendezett a Maros partján elterülő kies ligetben, az ugynevezett Elba szigeten épült nyári szinkörber, mely alkalommal a roppant számú néző s hallgató közönségnek kivül mintegy 440 vendég fölveljen, s a lakoma vidám felkészítések közt folyt le.

A debreczeni kereskedelmi és iparkamaránál) a néhai Farkas Ferencz elhunytá következtében megüresedett elnöki állomásra, a múlt hó 24-én tartott rendes ülésben, titkos szavazattal általános többséggel Berghöfer István választották meg.

Budapesti fogyasztó-egylet) örvendeten halad. Budán már több száz tagja van. Pesten is, hol iránta eddig némi vonakodás mutatkozott, két-három hét óta a tagok száma 13-ról 50-re szaporodott.

Közlekedés.

Vasuti engedélyek. A pest-losoncz-besztercebányai vasut és a Sz.-István közszobánya társulatnak a hatvan-szolnoki, fülek-miskolci és beszteczobánya-szolnai vasutvonalon kiépítésé céljából szükséges előmunkálatokra az engedélyt egy év tartamára felsőbb helyen megadták; ez alkalommal egyszersmind arra figyelmeztették az emlitett társulatokat, nem volna-e célszerűbb a hatvan-szolnoki vonal helyett a hatvan-czeglédi vonal kiépítésére törekedni? Mint hogy csak ezen utóbbi vonal által köztethetnék össze legegyszerűbb irányban a losonczi vaspálya a Szegec vezetó délkeleti államvaspályával, a nélkül, hogy ezáltal a tiszai s illetoleg az erdélyi vasutal összeköttetés lényegesen nehezítették vagy érezhetőleg hosszabbították.

Ismét új ló-vasut) van tervben, mely az alagut budai végétől a zugligetig vezetne. Mondják, hogy építéséhez még ez ősszel hozzáfognak s így hamarabb elkészülne, mint az újpesti, budai-tényi és kobánya-tényi ló-vasutak.

Balesetek, elemi csapások.

Telemes tüzkárokról) értesültünk, melyek aug. 1-től 26-ig hazánkban előfordultak; ugyanis: Bzinetzen (Nyitra megyében) 6 ház, Jászlóton (Pozsony) 15, Berettón (Zemplén) 15, Sz.-Istvánon (Pest) 15, Kuchelen (Pozsony) 20, Szemeten (Pozsony) 50, Pusztakerten (Nyitra) 13, Érsekújváron 13, Alistályon (Pozsony) 5, Néveden (Bars) 25, Ottenthalon (Pozsony) 35, Kacsándon (Zemplén) 28, Poprádon (Szepes) 10, Vénekén (Győr) 10, Hugyagon (Nógrád) 25,

Melléklet a Vasárnapi Ujság 36-ik számához 1864.

Jáádon (Erdélyország) 70 ház lett a tűz martaléka. Az első magyar biztosító-társaság mindezen károknál érdekelve van, és azonnal intézkedett azok felvétele s a károk kifizetése végett.

Felhúszakadások Erdélyben.) Brassából írják, hogy a felhúszakadások ott folytonosan érik egymást, míg a hegyek csucsa hóval födve. A szomszédos székelyföldön az aratásnak minden reménye dugába dől s az átázott, többnyire már learatott termést legelőbb pálinkafőzésre használhatják.

Mi ujság?

Az állatkert helyéül) átengedendő városi-igeti, 31 hold és 600 önyi városi telket illetoleg már megtörtént a szerződés Pest városa és az állatkerti részvénytársulat között. E szerződés szerint a város a telket 25 évre engedi át, de úgy, hogy az csupán az állatkert felállítására használható, ha pedig ez három év alatt létre nem jönne, a város a telekről másképp fog rendelkezni. A társulat fizet a városnak a telek használatáért évenként egy aranyat aranypenzben. Huszonöt év lefolyása után az ezen területen történt összes beruházások, épületek, tiltványok, tavak stb. az állatok kivételével, ingyen a város tulajdonává lesznek. — Ha akkor a város másképp rendelkezne a telekkel, visszaszerzésére a részvénytársulatnak elsőbbségi joga lesz.

Kitömtött állatok.) A múlt héten egy ziaffot, egy zebrát, és egy bölényt állítottak föl a nemzeti muzeum természeti tárában.

Farkas Imre székesfehérvári püspök) ö mlga valóságos belső titkos tanácsosa lón kinevezve.

A kassai színházat) újítani és nagyobbítani akarják; mint hogy azonban a téli színház-idény már igen közel van, s a munkálat 6—8 hónapot venne igénybe, — ezen terv kivételét a jövő tavaszra halasztották.

Sárközi zenekara) köruttra készül, s Baját, Pécsot, Zombort, Ujvidéket és Temesvárt számdékokig meglátogatni. E derék zenetársulat hihetőleg mindenütt szives fogadtatásra talál.

Elitelt rabbi.) A szegedi főrabbit, Lőw Lipótot, lapjában megjelent két cikkért, a haditörvényszék két heti fogságra ítélte; azonban a helybeli parancsnok fölmentette a büntetés alól.

Öngyilkos lelkész.) Csomaközön az ottani g. kath. lelkész, Onicza Péter, aug. 20-án golyóval véget vetett életének.

Névmagyarítás.) Krisztian Imre, söhivatali mázsamester, vezetéknévét, felsőbb engedély mellett, „Keresztényi“-re változtatta.

Rablók garázdalkodásai.) Krassómegeyből, a Béga-csatorna felső környékéről írják az „A—“nak, hogy azon a vidéken a közbiztonság nagyon gyenge lábon áll. Egy rablóbanda garázdálkodik ott már a tél közepe óta, mikor közölök nehányat befogtak; négy akasztóóra is jutott, de három, — köztük Dimitru, a rablók főnöke — még az elővizsgálat ideje alatt megszökött. A hatóság minden intézkedést megtejt befogató-sukra, több helységben katonaság van elhelyezve, mely a csendőrökkel és megyei pandurokkal éjjel-nappal őrzásokat tart. Ezek vitték el s hurcozták volt magukkal közel három hétig a bozsuri postakiadót is, kit, ha bármi kívánatukat nem akarta teljesíteni, azzal fenyegettek: „hallgass német, mert bocskort vágunk a börtönből!“ mig szegény, egy kedves alkalommal, kinencskült körmeik közül. Minap egy lugosi fésűsamert támadtak meg az uton, a mint vásárolni hazament, s pénztét fölvetették. Ez azonban fésűkét

mutatván nekik, nehányat kiválogattak, mondván: jó lesz ez is, mert ugys ellepett a féreg. De a fésűs nem akarta ingyen adni, s hatalmasan pofozkodni kezdett, miközben több kocsit közeledvén, a rablók az útlegekkel tovább állottak. A lookusseyi szolgabírónak és esküdtnak pedig a páztor által beüzenték, hogy azonnal küldjenek nekik élelmi szert, különben teheneiket agyonlöviz, mire az esküdtek kedélyesen azt üzente vissza: „Mond meg nekik, kenyeret nem küldhetek, mert nincs készen, azonban szivart, ha kell, adhatok.“ Aug. 22-én este Dobrest helységben az urodalmi ispnánnál jelentek meg, a ki épen meghalt kis leánya felett virrasztott s kenyeret, szalonát, pálinkát szaroltak és fegyverrel elvitték, s a kerületi szolgabírónak szölő levelet hagytak ott, melyben avval fenyegetik, hogyha elfogott nejeiket szabadon nem bocsátja, elevenen megnyúzzák. És e gonoztevőknek még mindedig sikerült a büntető igazság kezei elől megmenekülni.

Igazítás.) Lapunk múlt számában a „Pusztai látogatás“ című cikkben az ott előforduló pusztai neve nem Szöreg (ámbar egyes geographiai szótárakban így is olvasható), hanem: Söreg.

Nemzeti színház.

Péntek, aug. 26. „Három Maupin“ vagy „Maintenon asszony kora.“ Színmű 5 felv. Szombat, aug. 27. „Faust.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzte Gounod. Az est dícsőségének legnagyobb része Carimát illette, kinek ugy éneke mint játéka a közönség folytonos tetszésével és zajos tapsaival találkozott. Méltó helyet foglaltak el mellette Kőszegi és Simon. Rabatinszky M. is kedvesen éneklé el magán áriáját. A ház zsoufolásig megtelt.

Vasárnap, aug. 28. „A lelecz.“ Népszínmű 4 felv. Irta Szigligeti. Részben új szereposztással, mi egyáltalában nem szolgált a darab előnyére. Hétfő, aug. 29. „Szent Iván-éji álom.“ Színmű 5 felv. Irta Shakspeare V. Ford. Arany János. Kedd, aug. 30. „A fehér nő.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerzte Boieldieu.

Budai népszínház.

Szeva, aug. 31. „Ligerolles Luiza.“ Dráma 5 felv. Fordította Tompa Imre. Csütörtök, sept. 1. „Az álarcos bál.“ Opera 5 felv.

Aug. 26. „Genová.“ Bohózatos vígdalmű, 4 felvonásban. Zenéje Offenbachtól. Aug. 27. „Dunanan apó és fia utadása.“ Operette 3 felv. Offenbachtól. Aug. 28. „A georgiai nők.“ Operette 3 felv. Offenbachtól.

Aug. 29. „Dunanan apó és fia utadása.“ Operette 3 felv. Offenbachtól. Aug. 30. „A georgiai nők.“ Operette 3 felv. Offenbachtól.

Aug. 31. „Dunanan apó és fia utadása.“ Operette 3 felv. Offenbachtól. Szept. 1. Az első francia ezreddobos, Per-soir Lajos föllepte. Ezt követte a „Braziliai.“ Tréfajáték 1 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

7308. P.-Arad. Cz. I. Midőn e sorokat írjuk, épen azon perczben érkezett meg mindjárt a levél után a szives küldemény is. A tudva levő időben ünneppélyesen el fog költetni. Előre is fogadják meg a barátságos megemlékezésért meg köszönetünket.

7309. Iglo. L. Az okmány sértetlenül jött meg, s nehány nap múlva, ugy hisszük, a kívánt toldalékkal együtt visszaküldhetjük. Akkor azután bővebben egyébről is.

7310. Kis-Ujszállas. E. A. Sok lesz egyszerre oly nagy adag abból a verselekből. Csak hadd maradjon az

otthon házi használatra; ott nem árt senkinek s egyik másik emberen tán meg segít is, ha beveszi. Nekünk itt más fájt kell, s van is benne elég bő részünk.

7311. M.-Bánd. Sz. A. Sajnáljuk, hogy a különben jól ir tudósítás igen specialis helyi ügyeket tárgyal, melyek a távolabb eső közönségre nem bírhatnak érdekel.

7312. Aszói levelező. Gondolatunkra ezutal kevésbé elmás és szellemiség események vannak összejutve. Nagyobb szigorúságot és kényesebb izlést ajánlunk az összévalogatásra.

7313. Falusi képek. Ohajtásunk az önével találkozók abban, hogy e mű soká nem kessék.

7314. Veesés. B. I. Kiss részletes leírását szeretünk volna ugyan, de e rövid rajz is bir annyi érdekel, hogy az elolvassát megérdemelje.

7315. Az én házam. Azt mi is szívünköl kívánjuk, hogy sokáig éljenek, a kik a derek iskolatanító számúra felépítették; de egyuttal azt is ohajtjuk, hogy ezen, az ő tiszteletükre irt verset is mindenkefelett csak ok olvassák el. Mi csak ezen nehány sor irhatjuk ide belőle: „A kor napfénye beköszöntött, A mivélésés újat öfött. A lelkesült előjárókat, Mint buzgó Nehémiasókat Megszállta az ügy biztatása, A szentlelkű hó mozgatása stb. stb.

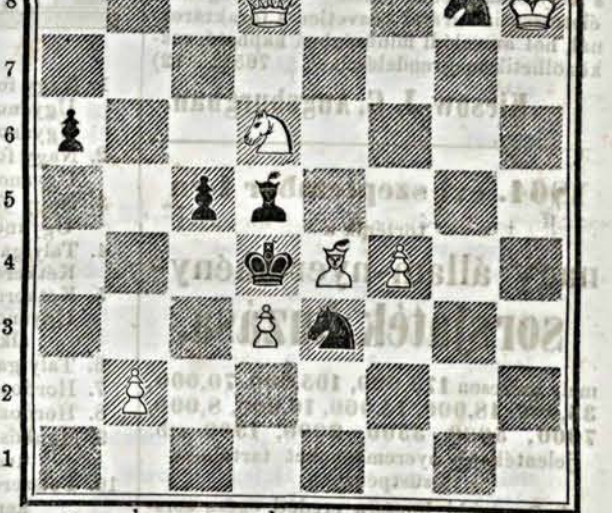
7316. Pohorella. P. Minden levél megérkezett. Most kiváncsian várjuk az eredményt.

7317. Nagy-Kanizsa. B. J. Az utolek általános pangása mellett a kérdezett vállalat újra megindítása még mindig nem jöhet szóba.

SAKKJÁTÉK.

245-dik sz. feladvány. — Englehardtól (Londonban).

Sötét.

Világos. Világos indul, s 2-ik lépésre matot mond.

A 240-dik számú feladvány megfejtése.

Table with 4 columns: Sötét, Világos, Sötét, Világos. It lists chess moves for a 240th problem, such as 1. Hb6-f5, 2. Bf8-h8, etc.

Helyesen fejtettek meg. Veszprémben: Fillop József. — Pesten: Cséklő György. — Debreczenben: Zagya Imre. (E 22 lépéses nehéz feladvánnyal többen siker nélkül próbálkoztak.)

Rövid értesítés. Veszprémben: F. J. A 243. sz. feladvány a fővárosi sakkjátszó közt is nagy folakadás tárgya volt. Különbösen egészen hibátlan, és három lépésre megjéjthető.

TARTALOM.

Szabó Károly (arckép). — Forgács Balázs. — Balogh Ferencz tudósítása a katalunumi hun esztétéről Fran-zisvároszágban. — Iszó Miklós egy szobornéve (képpel). — Az országos dalárünnepély Pécsent (képpel). — A szölkőke és a bor, mint ital a különféle nemzeteknél. — A nagyváradi múltéglat-gyár. — Az állatok mint időjövendők. — Egyveleg. — Tarház: Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Köz-intézetek, egyletek. — Közlekedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi ujság? — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő Pakh Albert. (Lak. magyar-utca 1.sz.)

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for months and days, showing the calendar for September, August, and Elul. It includes details like 'Katholikus és Protestáns naptár', 'Görög-orosz naptár', and 'Zsraeliták naptára'.

Hold változásai. 3 Első negyed pénteken 9-én, 7 óra 7 perczkor reggel.

**Az első bécsi
lábbeli-gyár
„im österreichischen Hof“**

ajánlja nagyszerűleg rendezett raktárát mindennemű lábbelől női, férfiak és gyermekek számára, a legújabb bécsi és párisi alak szerint készítve. A megrendelések a mérték hűségessége, vagy egy alkalmas lábbelivel együtt, **Abel's** Hengrikhez Fleischmarkt Nr. 2 Bécsbe intézendők, a hol a megbízások postai utánvét mellett pontosan eszközöltetnek.

Női-lábbelik:		Férfi-lábbelik:	
1 pár finom bársony, vagy brünnel topánka füzőre . . . 1 ft. 90	1 pár dő lak- v. szines bőrből feldiszitve 2 ftől 3 ft. 80 krig. legújabb magas lábikra-topán gombokkal 2 ftől 4 ftig.	1 pár bőrfűző-topánka 2 ft. 40	1 pár mainzi borjúbőr-topán . . . 4 . 20
1 „ dő ruganybetéttel 2 „ 20		1 „ „ dupla talpu 4 „ 80	1 „ „ salon-laktópán 4 „ 75
1 „ börtópánka füzőre 2 „ „		1 „ „ kesztyűbőrből 4 „ 95	
1 „ „ ruganybetéttel 2 „ 45		1 „ vizellenes bagaria-bőr-topán dupla talpra 5 „ 10	
1 „ kesztyűbőr-topánka, lak-bőrbőrítással és ruganybetéttel 3 „ 60		1 „ dő orosz lak bagaria-dupla talpra 5 „ 90	
1 „ bársony vagy börtópánka prémmel bellelve és beszegbe 3 „ 20		1 „ zergebőr-topán, fűzős lábikrához ajánlatik 4 „ 50	
1 „ ugyanszerű, de lakbőrről körül beszegve, s rászatlapu 4 „ 10		1 „ borjúbőr száraz csizma, dupla talpra 5 „ 80	
1 „ salonzipő brünnelből v. bőrből feldiszitve 2 „ 80		1 „ bagaria-csizma 6 „ 50	
1 „ hünnel szivformára ruganybetéttel és rózsával 3 „ 20		1 „ bagaria-tördigéző csizma 7 „ 80	
1 „ bdi topán fekete v. fehér 1 „ 80		1 „ gumi cipő 1 ft. 40 krtól 1 „ 20	
1 „ kényelmes cipő 80 krtól 2 „ 40		1 „ kényelmes cipő 90 krtól utazó csizma prémmel bellelve 7 ftől 9 „ —	
1 „ gumi-cipő 1 ftől 1 „ 20		1 „ utazó nemz. félcizma 1 ft. 50 krtól 2 „ 80	
Sarokkak: párja 30 krral, lakbőrbőrítéssel 30 krral, rászat talppal 50 krral drágább.			
Fiu- és leány-lábbelik:		Gyermekek-lábbelik:	
1 pár fiu-topán borjúbőrből 2 ft. 80 krtól 3 ftig.	1 „ dő dupla talpra 3 ftől 3 ftig. 50 krig.	1 pár félcipő 60 krtól 80 krig.	
1 „ dő topánka, szines feldiszitve 1 ftől 1 ft. 80 krig.	1 „ leány-topán, brünnelből, bársony- és bőrből 1 ft. 50 krtól 3 ft. 50 krig.	1 „ magas lábikra-topánka gombokkal 1 ft. 50 krtól 2 ft. 50 krig.	

Gyártmányaim szilárdasága és izletes elkészítése által szerzett tetemes forgalom folytán gyáramat nagymennyiségű anyagokkal rendeztem be, úgy annyira, hogy oly helyzetben vagyok, miszerint valóban szilárd és szépen dolgozott árakat arányosul bízatos olcsó áron vagyok képes szolgáltatni, miről egy kísérlettel mindenki meggyőződhetik.

A nagyban vevők különös elengedésben részesülnek.

A kedvelt tiroli nemz-lábbelik és uti-csizmák gyári raktárának részletes árjegyzékét hermetikusan küldök. 750 (3-3)

GRIMAULT és TARSÁ

gyógyszerészek

**növény-matico - injectioja
s matico-tokocskái**

Párisban, 7, rue de la Feuillade.

Ezen legújabb gyógyító szer, mely a gonorrhoeák gyors és sikeres gyógyítására, anélkül, hogy stricturákat, vagy a belső részekben gyuladásokat okozna, a matico-perui faleveléből van készítve. Dr. Ricord s a párisi orvosok legnagyobb része, mióta ezen gyógyító-szer feltalálást, minden egyéb ilyen műszert mellőznek. A belvétel s a betegség közvetlen kezdetével alkalmaztatik, a tokocskák minden rögzített s elvált esetekben, melyek a copahú s kubebams s más egyéb érczes alapokra készített belvételre nézve városi nem akartak, vétetnek használatba. — Raktárak: Németország nevezetesen városai minden gyógyszerárán.

Magyarországra nézve a főraktár létezik Pesten: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerésznél a király-utczában 7-ik sz. a. 656 (8-24)

HARTLEBEN A. kiadásában

legújabb megjelent érdekes

irodalmi újdonságok!!

Alulírt könyvkereskedésben, valamint minden más könyvárusnál kapható:

Magyar eredeti regénytár 3 — 6. kötet.

Tartalma:

ELADÓ LEÁNYOK.

Társadalmi regény 4 kötetben.

Írta **VADNAI KÁROLY.**

Ára a négy kötetnek csinos borítékba fűzve 3 forint 50 krajczár ausztr. érték.

Az olvasótár 136 — 140-ik füzete.

Tartalma:

EGY ÖRÜLT SZERELMEI.

Írta **Xavier de Montepin.** Fordította **Agai Adolf.**

Két kötet.

Ára 1 forint 25 krajczár ausztriai értékben.

Bolond Miska naptára 1865. évre.

Számos eredeti fametszettel.

Ára képes borítékba fűzve 80 krajczár ausztriai értékben.

Kiért üritsük e pohárt?

Felkőszöntések (Toastok) gyűjteménye.

Csinos képes borítékba fűzve ára 60 kr. Postán bérmentesen küldve 70 kr.

HARTLEBEN és TARSAL.

764 (1-2) Könyvkereskedők Pestén, váczi-utca 17-ik szám alatt.

Ezerszeresen megpróbált s czélszerűség tekintetéből a legjobbnak elismert

KÉMÉNY-FEDÉLZETEK,

kerek s négyszögletiek, melyek alkalmazásával a füst nyomtalanul eltűnik.

Egy darab ára 10 forint.

Hordozható s vizzel legmentesen zárt szoba-ürszékek.

darabja 5 ftől 15 ftig.

Készületek, melyek minden árnyékszékre alkalmazhatók, s a légvonalat és büzt tökéletesen eltávolítják, darabja 10 ft.

A pakolásához megkívántató ládként darabonként 1 ft. számítatik.

MIKSITS KÁROLY, bádógos-mester.

RAKTARA: rózsá-terén 2-ik szám alatt Pesten. 722 (6-6)

Mindennemű

737 (4-6)

divatárak, butorszövetek,

szőnyegek- és függönyökkel

dúsan berendezett raktárunkat, ugyszintén nagy választékban levő bel- és külföldi

papir-kárpitokat (Tapeten)

ajánljuk gyári áron a tisztelt czimű közönség figyelmébe.

Fischer J. L. és fiai.

Pesten, bécsi-utca 2-ik sz. a.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztav. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten, 1864

Pest, szeptember 11-én 1864.

Előfizetési feltételek 1864-dik évre: Előfizetés a Vasárnapi Ujság és Politikal Ujdonságok egyútt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. Csúpan Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csúpan Politikal Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Volny József.

Hazai iparviszonyaink fejletlensége okozza, hogy lapunk ezen rovatában is aránylag ritkábban emlékezhetünk oly férfiakról, kik nálunk az ipar, különösen a gyáripar terén vívtak ki maguknak tiszteltetle méltó nevet és közbecsülést. Azonban mégis volt már több ízben alkalmunk e részben is öröndetes jelenségek, kitűnő szakférfiak ismeretességét közölni. Az utóbbiak között az első helyek egyikét foglalja el azon férfi, kit mai képünkben mutatunk be, mint a hazai vasiparnak egyik legértelmesebb s legerélyesebb előmozdítóját.

ban élő Volny Józsefet is régen figyelemmel kísérem, s csakhamar a Bártfa melletti máriavölgyi vasgyárának vezetésével bízta meg. S e munkás szellem egyszer folyamba jövén, nem soká maradtatott kivívott sikerével együtt észrevétel. Már 1852-ben Gömörbe, a betleri vaselvaszadék igazgatására hivatott meg, hol gr. Nádasdy hanyatlásnak indult s hitelvesztett vasgyárát 4 év alatt a virágzásnak rég nem tapasztalt fokára emelte. A gyár sok czéltalan épületét hasznosokká alakította; a vastermékek számára kereskedési biztos összeköttetéseket

mai napig működve, e nagy egyesület vasiparának magasra emelése által országos hatásúvá vált. A rimamurányi vasmű-egyesület a Gömör, Borsod-és Nógrádmegyében birtokos három testületből — az Unio-, Coalitio- s Ozdi hengergyári vasmű-egyesület összeolvadásából alakult. Most 160 részvényes birtokosa, mintegy 60, az özvegy s gyermekekre nézve egyaránt érvényes nyugdíjjal ellátott tisztje van. Birtokához tartozik négy olvaszda, háromok, két közzénel dolgozó hengergyár, — 30,000 hold erdő, sok helységben jelentékeny földesuri birtok s gazdag vaskő telepek. — Évi termelése mintegy 200,000 mázsa nyers, 100,000 mázsa kovácsolt s hengerelt vas.

VOLNY JÓZSEF.

Elismert tény, hogy csinos kis városokkal s iparkodó lakosokkal bővelkedő legészakibb megyénk, a Szepesség, régi idők óta fogva maig igen sok jeles egyént adott a hazának mind a tudomány, mind az ipar szász meg százfélé ágazatában. Volny József, a kitűnő vasiparos is, kiről jelenleg szólnunk, Szepes-Olasziban 1819-ben született. Miután a jogi tudományokat Kassán bevégezte volna, ellenállhatlan ösztöntől vezetve, a bányászati szakot választá életpályául és Selmeceze ment át, melynek akademiáján a bányászati tanfolyamot elvégezte, honnan mint bányagyakornok a kir. kincstár szolgálatába lépett. Itt töltött több évet s talán még most is ott végezné észrevételül, szerény hatáskörében hivatali teendőit, ha az 1848-ki mozgalom őt is ki nem szelítjék földalatti csendes működéséből a magyar föld akkori élénk felszínére, a hol a zászlók lobogtak s harsogtak a trombiták. Rövid tábori szolgálat után Volny Gömör-megyébe vonult vissza, várva ismét egy, tehetségeinek megfelelő hatáskör megnyílására.

1850-ben a felföld ismeretes széplelkű és tekintélyes gyártulajdonosa, Trangous Lajos nyug. kapitány, ki kezdetül fogva a fiatal tehetségek bátorítója s gyámoltója volt, a többi között az elhagyott s tetlen állapot-

szerezte, a vaskő-bányászatot szabályozá, a szelést rendezé, s általában mindent, különösen a könyvvezetést is egy rendezett gyári üzem kellő színvonalára emelé. Eredményteljes betleri munkásságában kitűnve, 1856-ban a rimamurányi vasmű-egyesület választá meg főfelügyelőjéül, hol

lehető tökélyig vitte; — az egyesület szellemét magas nemzetgazdasági szempontokhoz vezérel s minden óráját feladata megoldásának szentelé. — Nyolcz év óta egézségét, éltét kockáztatva, kiválólag a hazai vasiparnak él, s nemcsak a rimamurányi egyesület — e hon minden részében